

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ

Η Ψυχολογία Σήμερα: Προσανατολισμοί και Εφαρμογές

7-8 Δεκεμβρίου 2013

Grand Hotel Palace, Θεσσαλονίκη

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Επιμέλεια Έκδοσης
Παναγιώτα Μεταλλίδου και Δέσποινα Τατά

Χορηγός
 πεδίο

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ

**Η Ψυχολογία Σήμερα:
Προσανατολισμοί και Εφαρμογές**

7-8 Δεκεμβρίου 2013
Grand Hotel Palace, Θεσσαλονίκη

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ - ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Επιμέλεια Έκδοσης
Παναγιώτα Μεταλλίδου και Δέσποινα Τατά

Θεσσαλονίκη 2013

PSYCHOLOGICAL SOCIETY OF NORTHERN GREECE

TWO-DAY CONFERENCE

**Psychology Today:
Approaches and Applications**

7-8 December 2013
Grand Hotel Palace, Thessaloniki

PROGRAMME – ABSTRACTS

Editors
Panayiota Metallidou και Despoina Tata

Thessaloniki 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οργανωτική Επιτροπή	4
Γραμματειακή Υποστήριξη	4
Χορηγοί	4
Προσκεκλημένοι Ομιλητές	6
Γενικές Πληροφορίες	10
Πρόγραμμα	12
Περιλήψεις	27

CONTENTS

Organizing Committee.....	5
Secretariat.....	5
Sponsors.....	8
Invited Speakers.....	8
General Information	11
Program.....	12
Abstracts.....	27

ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ

Η Ψυχολογία Σήμερα: Προσανατολισμοί και Εφαρμογές

Οργανωτική Επιτροπή

Παναγιώτα Μεταλλίδου: Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής

Δέσποινα Τατά: Γραμματέας

Αφροδίτη Μπάκα: Ταμίας

Ελβίρα Μασούρα: Μέλος

Δέσποινα Μωραΐτου: Μέλος

Γραμματειακή Υποστήριξη

Ελένη Σιδηροπούλου

Ανδρονίκη Μώρου

Ευγενία Δάνδη

Βασιλική Διγιδίκη

Βασίλης Χατζημπύρος

Ελένη Μαρκούλη

Χορηγός

Εκδόσεις Πεδίο

TWO-DAY CONFERENCE
Psychology Today: Approaches and Applications

Organizing Committee

Panayiota Metallidou, Chair of the Organizing Committee

Despoina Tata, Secretary

Aphrodite Baka, Treasurer

Elvira Masoura, Member

Despoina Moraitou, Member

Secretariat

Eleni Sidiropoulou

Androniki Morou

Evgenia Dandi

Vasiliki Digidiki

Basilis Hatzibiros

Eleni Markouli

Sponsor

Pedio Publishing

Προσκεκλημένοι Ομιλητές

Αθανασιάδου Χριστίνα	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Αλευριάδου Αναστασία	<i>Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας</i>
Antonietti Alessandro	<i>Catholic University of the Sacred Heart, Italy</i>
Αυδή Ευρυνόμη	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Βασιλόπουλος Στέφανος	<i>Πανεπιστήμιο Πατρών</i>
Βλαχόπουλος Συμεών	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Βλάχος Φίλιππος	<i>Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>
Bromme Rainer	<i>Münster University, Germany</i>
Γεωργάκα Ευγενία	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Γρούσιος Γεώργιος	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Δεληγιάννη-Κουιμτζή Βασιλική	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Δερμιτζάκη Ειρήνη	<i>Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>
Δικαίου Μαρία	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Ευκλείδη Αναστασία	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Καραδήμας Ευάγγελος	<i>Πανεπιστήμιο Κρήτης</i>
Καφέτσιος Κωνσταντίνος	<i>Πανεπιστήμιο Κρήτης</i>
Κλεφτάρας Γεώργιος	<i>Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>
Κοσμίδου Μαίρη	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Λεονταρή Αγγελική	<i>Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>
Μαλικιώση-Λοϊζου, Μαρία	<i>Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών</i>
Μασούρα Ελβίρα	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Μεταλλίδου Παναγιώτα	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Μισαπλίδη Πλουσία	<i>Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων</i>
Μπάκα Αφροδίτη	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Μπονώτη Φωτεινή	<i>Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>
Μπρούζος Ανδρέας	<i>Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων</i>
Μωραΐτου Δέσποινα	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Οικονόμου Αλεξάνδρα	<i>Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών</i>
Παπαδάτου-Παστού Μαριέττα	<i>Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών</i>

Παπαϊωάννου Αθανάσιος	<i>Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>
Παπαντωνίου Γεωργία	<i>Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων</i>
Πλατσιδίου Μαρία	<i>Πανεπιστήμιο Μακεδονίας</i>
Πνευματικός Δημήτριος	<i>Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας</i>
Ρούσση Παγώνα	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Σταυρακάκη Σταυρούλα	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Σταυρούση Παναγιώτα	<i>Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας</i>
Στεφάνου Γεωργία	<i>Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας</i>
Στογιαννίδου Αριάδνη	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Συγκολλίτου Έφη	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Τατά Δέσποινα	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Τζουριάδου Μαρία	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Τσορμπατζούδης Χαράλαμπος	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Φίγγου Ευαγγελία	<i>Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης</i>
Ψάλτη Αναστασία	<i>Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσ/νίκης</i>

Invited Speakers

Athanasia Christina	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Alevriadou Anastasia	<i>University of Western Macedonia</i>
Antonietti Alessandro	<i>Catholic University of the Sacred Heart, Italy</i>
Avdi Evrinomi	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Vassilopoulos Stephanos	<i>University of Patras</i>
Vlachopoulos Symeon	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Vlachos Filippos	<i>University of Thessaly</i>
Bromme Rainer	<i>Münster University, Germany</i>
Georgaca Evgenia	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Grouios Georgios	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Deliyanni-Kouimtzi Vasiliki	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Dermitzaki Irini	<i>University of Thessaly</i>
Dikaiou Maria	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Efklides Anastasia	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Karademas Evaggelos	<i>University of Crete</i>
Kafetsios Konstantinos	<i>University of Crete</i>
Kleftaras Georgios	<i>University of Thessaly</i>
Kosmidis Mary	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Leondari Angeliki	<i>University of Thessaly</i>
Malikiosi-Loizos Maria	<i>National and Kapodistrian University of Athens</i>
Masoura Elvira	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Metallidou Panayiota	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Misailidi Plousia	<i>University of Ioannina</i>
Baka Aphrodite	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Bonoti Fotini	<i>University of Thessaly</i>
Brouzos Andreas	<i>University of Ioannina</i>
Moraitou Despoina	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Economou Alexandra	<i>National and Kapodistrian University of Athens</i>
Papadatou-Pastou Marietta	<i>National and Kapodistrian University of Athens</i>

Papaioannou Athanasios	<i>University of Thessaly</i>
Papantoniou Georgia	<i>University of Ioannina</i>
Platsidou Maria	<i>University of Macedonia</i>
Pneumatikos Dimitris	<i>University of Western Macedonia</i>
Roussi Pagona	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Stavrakaki Stavroula	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Stavroussi Panayiota	<i>University of Thessaly</i>
Stefanou Georgia	<i>University of Western Macedonia</i>
Stogiannidou Ariadni	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Syngollitou Efthymia	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Tata Despoina	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Tzouridou Maria	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Tsorbatzoudis Haralambos	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Figgou Evaggelia	<i>Aristotle University of Thessaloniki</i>
Psalti Anastasia	<i>Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki</i>

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Χώρος των εργασιών της Διημερίδας

Οι εργασίες της Διημερίδας θα πραγματοποιηθούν το Σάββατο 7 και την Κυριακή 8 Δεκεμβρίου 2013 στο Grand Hotel Palace, Μοναστηρίου 305-307, Θεσσαλονίκη.

Γλώσσα των εργασιών της Διημερίδας

Η γλώσσα των εργασιών θα είναι η ελληνική. Οι ομιλίες των προσκεκλημένων ομιλητών από την Ιταλία και τη Γερμανία θα πραγματοποιηθούν στην Αγγλική γλώσσα.

Γραμματεία

Η Γραμματεία της Διημερίδας θα βρίσκεται στο Grand Hotel Palace και θα είναι ανοικτή για εγγραφές και πληροφορίες το Σάββατο 7/12/2013 από ώρα 9:00 έως 20:00 και την Κυριακή 8/12/2013 από ώρα 9:00 έως 14:30.

Εγγραφή

Τα τέλη εγγραφής για τη Διημερίδα είναι:

10 ευρώ για φοιτητές/ήτριες, εκπαιδευτικούς και μέλη της ΨΕΒΕ και 15 ευρώ για μη μέλη της ΨΕΒΕ σε περίπτωση έκκαιρης εγγραφής (**έως 30 Νοεμβρίου 2013**). Για εγγραφή μετά τις 30 Νοεμβρίου τα τέλη της εγγραφής θα είναι 20 ευρώ για φοιτητές/ήτριες, εκπαιδευτικούς και μέλη της ΨΕΒΕ και 25 ευρώ για μη μέλη της ΨΕΒΕ.

Πληροφορίες

Για πληροφορίες και εγγραφή σχετικά με τη Διημερίδα μπορεί να απευθύνεται κανείς στις:

Δέσποινα Τατά, Τμήμα Ψυχολογίας, Α.Π.Θ. Τηλέφωνο: 2310-997369, e-mail: dtata@psy.auth.gr

Παναγιώτα Μεταλλίδου, Τμήμα Ψυχολογίας, Α.Π.Θ. Τηλέφωνο: 2310-997972, e-mail: pmetall@psy.auth.gr

GENERAL INFORMATION

Site of the Scientific Meeting

The meeting will be held at the Grand Hotel Palace in Thessaloniki, Greece, November 7-8, 2013.

Official Language

The official language of the meeting is Greek. The invited speakers from Italy and Germany will present their talk in English.

Secretariat

The Secretariat of the meeting will be located at the Grand Hotel Palace, and it will be open for registration and information on Saturday 7/12/2013 from 9:00 – 20:00 and on Sunday from 9:00 – 14:30.

Registration

The Registration fee for early registration (till 30 November 2013) is 10 euros for students, teachers and members of the Psychological Society of Northern Greece and 15 euros for non members of PSNG and other participants.

Information

For any information about the Scientific Meeting please contact:

Despoina Tata, School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki, 541 24, Thessaloniki, Greece.

Tel. ++302310-997369, e-mail: dtata@psy.auth.gr and

Panayiota Metallidou, School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki, 541 24, Thessaloniki, Greece.

Tel. ++302310-997972, e-mail: pmetall@psy.auth.gr

Σάββατο/ Saturday 7/12/2013

9:00	Εγγραφές
9.00 – 9.30	Τελετή Έναρξης-Χαιρετισμοί/Opening Ceremony
9:30 – 11:30	Θεματική Συνεδρία / Thematic session 1, 2
11:30 – 12:30	Κεντρική Ομιλία 1 / Keynote Address 1
12:30 – 13:30	Μεσημβρινή Διακοπή / Coffee Break
13:30 – 15:30	Θεματική Συνεδρία / Thematic session 3, 4
15:30 – 17:30	Θεματική Συνεδρία / Thematic session 5, 6
17:30 – 18:00	Διάλειμμα / Coffee Break
18:00 – 20:00	Θεματική Συνεδρία / Thematic session 7

Κυριακή / Sunday 8/12/2013

9:00 – 11:00	Θεματική Συνεδρία / Thematic session 8, 9
11:00 – 11:30	Διάλειμμα / Coffee Break
11:30 – 12:30	Κεντρική Ομιλία 2 / Keynote Address 2
12:30 – 14:30	Θεματική Συνεδρία / Thematic session 10
14:30 – 15:30	Ετήσια Γενική Συνέλευση της ΨΕΒΕ / PSNG Annual General Assembly

Σάββατο 7/12/2013

9:00 Εγγραφές/ Registrations

9:00 – 9:30 Τελετή Έναρξης-Χαιρετισμοί/Opening Ceremony

9:30 – 11:30 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ/ THEMATIC SESSION 1:
Ζητήματα Γνωστικής Ψυχολογίας και εκπαιδευτικές εφαρμογές

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/ Chair: Αναστασία Ευκλείδην / Anastasia Efklides

1. Παρακολούθηση και έλεγχος: Δύο άρρηκτα συνδεδεμένες διεργασίες;

Αναστασία Ευκλείδην, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

Monitoring and control: Two inextricably connected processes?

Anastasia Efklides, School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki

**2. Μέθοδοι μελέτης της αυτο-ρύθμισης της μάθησης και αξιοποίησή τους
στη σχολική τάξη**

Ειρήνη Δερμιτζάκη, Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο
Θεσσαλίας

Assessing self-regulated learning and its implementations in the classroom

Irini Dermitzaki, Department of Special Education, University of Thessaly

**3. Διερεύνηση της επίδρασης του συναισθήματος, της ελπίδας και του
ελέγχου της δράσης των γονέων επάνω στον έλεγχο της δράσης και
στη σχολική επίδοση των παιδιών τους**

Γεωργία Παπαντωνίου, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων

**Parents' affect, dispositional hope and action control: An exploration
of their effect on children's action control and school performance**

Georgia Papantoniou, Department of Pre-School Education, University of
Ioannina

- 4. Αξιολογώντας τα ηλεκτρονικά προγράμματα εκπαίδευσης που σχεδιάστηκαν για να ενδυναμώσουν την εργαζόμενη μνήμη παιδιών σχολικής ηλικίας**

Ελβίρα Μασούρα, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Evaluating the electronic training programs designed to enhance children's working memory

Elvira Masoura, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

- 5. Ο ρόλος των επιστημολογικών πεποιθήσεων στη διαδικασία της μάθησης: Η ανάγκη για μια διαπολιτισμική προσέγγιση**

Παναγιώτα Μεταλλίδου, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

The role of epistemological beliefs in the learning process: The need for a cross-cultural approach

Panagiota Metallidou, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

**9:30 – 11:30 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ/THEMATIC SESSION 2:
Ζητήματα Κοινωνικής Ψυχολογίας**

Αίθουσα/Room B

Πρόεδρος/Chair: Μαρία Δικαίου/Maria Dikaiou

- 1. Εμείς και οι Άλλοι στο πλαίσιο της κρίσης: Μια πολιτική και κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση**

Μαρία Δικαίου, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

We and the Others in the context of crisis: A political and sociopsychological perspective

Maria Dikaiou, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

- 2. Μετανάστευση και «διόττητα του πολίτη» στη σύγχρονη Ελλάδα:**

Οι κοινωνικές τους αναπαραστάσεις στο λόγο ομάδων εστίασης νέων

Ευαγγελία Φίγγου, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Immigration and Citizenship in contemporary Greece: Their social representations in young people's focus group discussions

Evaggelia Figgou, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

3. Ηλεκτρονικοί Σύμβουλοι Ψήφου: Κατασκευή, λειτουργίες και κοινωνικο-ψυχολογικές επιπτώσεις

Αφροδίτη Μπάκα, Βίκυ Τρίγκα, και Ευαγγελία Φίγγου, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Voting advice applications: Construction, functions and socio-psychological impacts

Aphrodite Baka, Vicky Triga, and Evangelia Figgou, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

4. Από τους παραδοσιακούς γυναικείους ρόλους στη σύγχρονη θηλυκότητα: 25 χρόνια έρευνας για το φύλο και τις μεταβατικές διαδικασίες στην Ελλάδα

Βασιλική Δεληγιάννη-Κουιμτζή, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

From gender roles to gendered identities: 25 years of research on gender and youth transitions in Greece

Vasiliki Deliyanni-Kouimtzi, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

11:30 – 12:30 Κεντρική Ομιλία 1 / Keynote Address 1

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/Chair: Παναγιώτα Μεταλλίδου/Panayiota Metallidou

What to believe, whom to believe? How laypersons cope with science-based expert knowledge which is (partly) beyond their understanding

Rainer Bromme, *Münster University, Germany*

12:30 -13:30 Μεσημβρινή Διακοπή / Coffee Break

**13:30 – 15:30 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ/ THEMATIC SESSION 3:
Ζητήματα Ψυχολογίας της Φυσικής Αγωγής
και του Αθλητισμού**

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/Chair: Γεώργιος Γρούσιος/Georgios Grouios

1. Πώς η εξελικτική δυνατότητα του ανθρώπου για τρέξιμο αντοχής διαμόρφωσε το σώμα και τον εγκέφαλό του

*Γεώργιος Γρούσιος, Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

How the evolutionary capability of human for endurance running shaped his body and brain

*Georgios Grouios, Department of Physical Education and Sport Science,
Aristotle University of Thessaloniki*

**2. Συνδυαστικά μοντέλα ερμηνείας των συμπεριφορών υγείας:
Η θεωρία της τριαδικής επίδρασης**

*Χαράλαμπος Τζορμπατζούδης, Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Integrative models to interpret health related behaviors: The Theory of Triadic Influence

*Haralambos Tzorbatzoudis, Department of Physical Education and Sport Science,
Aristotle University of Thessaloniki*

3. Προώθηση της φυσικής δραστηριότητας σε εφήβους

*Αθανάσιος Παπαϊωάννου, Τμήμα Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Promotion of adolescents' physical activity

*Athanasios Papaioannou, Department of Physical Education and Sport Science,
University of Thessaly*

4. Επιδράσεις της υποστήριξης της αυτονομίας στα κίνητρα για άσκηση σε ενήλικες και για συμμετοχή στο μάθημα της σχολικής φυσικής αγωγής

*Συμεών Βλαχόπουλος, Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού
Σερρών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Effects of autonomy support on motivation for participation in physical exercise and school-based physical education classes

Symeon Vlachopoulos, *Department of Physical Education and Sport Science at Serres, Aristotle University of Thessaloniki*

**13:30 – 15:30 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ//THEMATIC SESSION 4:
Ζητήματα Ειδικής Αγωγής και εκπαίδευσης**

Αίθουσα/Room B

Πρόεδρος/Chair: Μαρία Τζουριάδου/Maria Tzouriadou

- 1. Αντιφάσεις στη διαμόρφωση νοήματος σχετικά με τις μαθησιακές δυσκολίες – δυσλεξία: Από τον επιστημονικό προσδιορισμό στην εκπαιδευτική πραγματικότητα**

Μαρία Τζουριάδου, Τ.Ε.Π.Α.Ε., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Contradictory approaches in the meaning of learning disabilities – dyslexia: From the scientific determination to the educational practice

Maria Tzouriadou, School of Early Childhood Education, Aristotle University of Thessaloniki

- 2. Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη παιδιών με νοητική αναπηρία και σύνδρομο Down: Ανίχνευση δυσκολιών και προτάσεις παρέμβασης**

Αναστασία Αλευριάδου, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Φλώρινας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Psychosocial development of children with intellectual disability and Down syndrome: Detection of difficulties and ways of intervention

Anastasia Alevriadou, Department of Early Childhood Education, University of Western Macedonia

- 3. Κοινωνικο-γνωστικές δεξιότητες και νοητική καθυστέρηση**

Παναγιώτα Σταυρούση, Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Socio-cognitive skills and intellectual disability

Panayiota Stavroussi, Department of Special Education, University of Thessaly

4. Γλωσσικές ικανότητες και προοπτικές αποκατάστασης σε παιδιά με εστιακή εγκεφαλική βλάβη

Σταυρούλα Σταυρακάκη, *Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Language abilities in children with focal brain lesions and rehabilitation perspectives

Stavroula Stavrakaki, *School of Italian Language and Literature, Aristotle University of Thessaloniki*

**15:30 – 17:30 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ/THEMATIC SESSION 5:
Ζητήματα Σχολικής και αναπτυξιακής ψυχολογίας**

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/Chair: Ευθυμία Συγκολλίτου/Efthymia Syngollitou

1. Σχολική Ψυχολογία: Προβλήματα-προκλήσεις στο σύγχρονο σχολείο

Ευθυμία Συγκολλίτου, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

School Psychology: Challenges in the contemporary school

Efthymia Syngollitou, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

2. Η υιοθέτηση αντιφατικών ορισμών της έννοιας του θανάτου από τα παιδιά: Βιολογική αντίληψη του θανάτου / αντιλήψεις για τη μετά θάνατον ζωή

Αγγελική Λεονταρή, *Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Children's endorsement of two contradictory conceptualizations of death: The biological conception of death vs. beliefs in an after-life

Angeliki Leondari, *Department of Early Childhood Education, University of Thessaly*

3. Το παιδικό σχέδιο ως μέσο αξιολόγησης: Μύθοι και πραγματικότητα

Φωτεινή Μπονώτη, *Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Children's drawing as an assessment tool: Myths and realities

Fotini Bonoti, *Department of Early Childhood Education, University of Thessaly*

4. Έφηβοι και διαδίκτυο: Ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα πρόληψης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Χριστίνα Αθανασιάδου, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Adolescents and use of the internet: A European project for the prevention of cyberbullying

Christina Athanasiades, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

**15:30 – 17:30 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ/THEMATIC SESSION 6:
Ζητήματα Νευροψυχολογίας-Βιολογικής Ψυχολογίας**

Αίθουσα Β

Πρόεδρος/Chair: Μαίρη Κοσμίδου/Mary Kosmidis

1. Μελέτη της νευρογνωστικής έκπτωσης στην τρίτη ηλικία

Μαίρη Κοσμίδου, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Investigation of neurocognitive decline in the elderly

Mary Kosmidis, School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki

2. Μέτρηση των ικανοτήτων κοινωνικής νόησης στους ηλικιωμένους: Σύγκριση νέων, μεσπλικών και ηλικιωμένων, γνωστικά υγιών και μη

Δέσποινα Μωραϊτού, Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Measuring social cognition skills in old age: Comparison among young, middle-aged and older adults, cognitively healthy or not

Despoina Moraitou, School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki

3. Οι νοητικές λειτουργίες των ηλικιωμένων οδηγών με και χωρίς νοητική έκπτωση σε σχέση με την οδηγική τους συμπεριφορά

Αλεξάνδρα Οικονόμου, Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Cognitive functions of older drivers with and without cognitive decline in relation to their driving behavior

Alexandra Economou, School of Psychology, National and Kapodistrian University of Athens

4. Νευροεπιστήμες και εκπαίδευση: Οι μύθοι του παρελθόντος και οι προκλήσεις του μέλλοντος

Φίλιππος Βλάχος, *Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Neurosciences and education: The myths of the past and prospective challenges

Filippos Vlachos, *Department of Special Education, University of Thessaly*

5. Μεταγεννητικό Στρες σε Πειραματικά Μοντέλα Ζώων: Επιπτώσεις στον Εγκέφαλο και τη Συμπεριφορά

Δέσποινα Τατά, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Early-Life Stress in Animal Models: Effects on Brain and Behavior

Despoina Tata, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

17:30 – 18:00 Διάλειμμα / Coffee Break

18:00 – 20:00 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ/THEMATIC SESSION 7:
Ζητήματα Κλινικής Ψυχολογίας και Ψυχολογίας της Υγείας

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/Chair: Παγώνα Ρούσση/Pagona Roussi

1. Η προσαρμογή στη χρόνια ασθένεια και οι προσπάθειες κατανόησης των παραγόντων που την προσδιορίζουν

Ευάγγελος Καραδήμας, *Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Adaptation to chronic illness and the struggle to understand the factors that define it

Evangelos Karademas, *Department of Psychology, University of Crete*

2. Ψυχολογικά ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο του γενετικού ελέγχου για καρκίνο μαστού/ ωθηκών

Παγώνα Ρούσση, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Psychological issues in genetic testing for breast and/or ovarian cancer

Pagona Roussi, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

- 3. Θεραπευτικοί διάλογοι: Μελετώντας την ψυχοθεραπευτική διεργασία**
Ευρινόμη Αυδή, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Healing dialogues: Studying psychotherapy process

Evrinomy Avdi, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

- 4. Διερευνώντας την προσωπική εμπειρία της ψύχωσης**

Ευγενία Γεωργάκα, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Exploring the subjective experience of psychosis

Evgenia Georgaca, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

- 5. Ο ρόλος της πνευματικότητας και του νοήματος ζωής στην ψυχική υγεία**

Γεώργιος Κλεφτάρας, *Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

The role of spirituality and meaning-in-life in mental health

Georgios Klefтарas, *Department of Special Education, University of Thessaly*

Κυριακή 8 / 12 / 2013

9:00 – 11:00 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ/THEMATIC SESSION 8:
Ζητήματα Συμβουλευτικής Ψυχολογίας

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/Chair: Μαρία Μαλικιώση-Λοΐζου/Maria Malikiosi-Loizos

1. Η Παιδαγωγική του Σεβασμού του Janusz Korczak υπό το πρίσμα της προσωποκεντρικής θεωρίας του Carl Rogers

Ανδρέας Μπρούζος και Πλουσία Μισαιλίδη, *Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Janusz Korczak's pedagogy of respect in the light of Carl Rogers' person-centered theory

Andreas Brouzos and Plousia Misailidi, *Department of Primary Education, University of Ioannina*

2. Η Συμβουλευτική Ψυχολογία στην προσχολική αγωγή:

Απόψεις παιδαγωγών για το ρόλο και τη χρησιμότητά της

Αναστασία Ψάλτη, *Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης*

Φωτεινή Κεσογλίδου, *Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Counseling psychology in preschool education: Views of early childhood educators regarding its role and usefulness

Anastasia Psalti, *Department of Early Childhood Education, Alexander Technological Educational Institute of Thessaloniki*

Fotini Kesoglidou, *Department of Special Education, University of Thessaly*

3. Διαδικτυακό σύστημα ψυχολογικής και ακαδημαϊκής υποστήριξης σπουδαστών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Μελέτη επιδειξης της τελικής εφαρμογής

Μαριέττα Παπαδάτου-Παστού, *Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Internet-based support system for students in higher education facing psychological and study skill difficulties: A proof of concept study

Marietta Papadatou-Pastou, *Faculty of Primary Education, National and Kapodistrian University of Athens*

4. Η εμπειρία της εποπτείας ψυχολόγων στο πλαίσιο αναπτυξιακών μοντέλων εποπτείας

Αριάδνη Στογιαννίδου, *Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Experiences from supervising psychologists within the framework of developmental models for supervision

Ariadni Stogiannidou, *School of Psychology, Aristotle University of Thessaloniki*

5. Ατενίζοντας το μέλλον: Ο ρόλος των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών στη Συμβουλευτική Ψυχολογία

Μαρία Μαλικιώση-Λοϊζου, *Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Viewing the future: The role of post-graduate degree programmes in Counselling Psychology

Maria Malikiosi-Loizos, *School of Education, Faculty of Early Childhood Education, National and Kapodistrian University of Athens*

9:00 – 11:00

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ/THEMATIC SESSION 9:

Η ψυχολογία του ντόπινγκ: Από το μαζικό αθλητισμό στον Πρωταθλητισμό

Αίθουσα/Room B

Πρόεδρος/Chair: Τζορμπατζούδης Χαράλαμπος/Tzorbatzoudis Haralambos

1. Χρήση συμπληρωμάτων διατροφής και ουσιών ντόπινγκ σε χώρους μαζικού αθλητισμού: Ερευνητικά δεδομένα και ερωτήματα για την κοινωνική και κλινική ψυχολογία

Λάμπρος Λαζούρας, *Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

The use of nutritional supplements and doping substances in recreational sport: Empirical findings and research questions for social and clinical psychology

Lambros Lazouras, *Department of Physical Education and Sport Science, Aristotle University of Thessaloniki*

2. Επίδραση των προσεγγίσεων της πειθούς στη διαδικασία λήψης απόφασης για χρήση απαγορευμένων ουσιών

Βασίλειος Μπαρκούκης, *Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

The effects of persuasive methods on the decision to engage in doping

Vasilios Barkoukis, *Department of Physical Education and Sport Science, Aristotle University of Thessaloniki*

3. Το ντόπινγκ στον αγωνιστικό αθλητισμό: Ευρήματα από τρία ερευνητικά προγράμματα της WADA.

Χαράλαμπος Τσορμπατζούδης, *Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Doping in competitive sport: Empirical findings from three WADA funded projects

Haralambos Tsoarbatzoudis, *Department of Physical Education and Sport Science, Aristotle University of Thessaloniki*

11:00 – 11:30 Διάλειμμα / Coffee Break

11:30 – 12:30 Κεντρική Ομιλία 2 / Keynote Address 2

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/Chair: Γεώργιος Γρούιος/Georgios Grouios

Fostering creativity through metacognition.

Alessandro Antonietti, *Catholic University of the Sacred Heart, Milan, Italy*

12:30 – 14:30 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ/THEMATIC SESSION 10:
Ο ρόλος των συναισθημάτων σε πλαίσια καθημερινής
ζωής και εκπαίδευσης

Αίθουσα/Room A

Πρόεδρος/Chair: Κωνσταντίνος Καφέτσιος/Konstantinos Kafetsios

1. Η κοινωνική λειτουργικότητα της αντίληψης των συναισθημάτων στις εκφράσεις του προσώπου: Από το εργαστήριο στη ζωή

Καφέτσιος Κωνσταντίνος, *Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

The social functionality of accuracy and bias in emotion perception: From labs to life

Konstantinos Kafetsios, *Department of Psychology, University of Crete*

2. Η συναισθηματική νοημοσύνη ως προβλεπτικός παράγοντας για την επαγγελματική εξουθένωση και την ικανοποίηση από τη ζωή και την εργασία.

Μαρία Πλατσίδου, *Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*

Emotional intelligence predicts burnout and satisfaction with life and work.

Maria Platsidou, *Department of Educational and Social Policy, University of Macedonia*

3. Η επίδραση των συναισθημάτων που βιώνουν οι μαθητές στη σχολική τάξη στις εκτελεστικές τους λειτουργίες

Δημήτριος Πνευματικός, *Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

The impact of the emotions students experience in classroom to their executive functions

Dimitris Pnevmatikos, *Department of Primary Education, University of Western Macedonia*

4. Συναισθήματα, ελπίδα και κοινωνικο-γνωστικοί παράγοντες ακαδημαϊκής επίτευξης

Γεωργία Στεφάνου, *Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Academic achievement: Emotions, hope and socio-cognitive factors

Georgia Stefanou, *Department of Preschool Education, University of Western Macedonia*

5. Η γνωσιακή τροποποίηση των ερμηνευτικών προκαταλήψεων σε παιδιά και εφήβους: Παρόν και μέλλον

Στέφανος Βασιλόπουλος, *Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών*

Cognitive bias modification of interpretations (CBM-I) in children and adolescents: Present and future

Stephanos Vassilopoulos, *Department of Primary Education, University of Patras*

14:30-15:30

Ετήσια Γενική Συνέλευση της Ψυχολογικής Εταιρείας
Βορείου Ελλάδος / PSNG Annual General Assembly

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ / ABSTRACTS

Παρακολούθηση και έλεγχος: Δύο άρρηκτα συνδεδεμένες διεργασίες;

Αναστασία Ευκλείδη

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η ομιλία επικεντρώνεται σε θέματα που αφορούν την ακρίβεια της μεταγνωστικής παρακολούθησης και την αποτελεσματικότητα του ελέγχου. Σύμφωνα με το εμπλουτισμένο μοντέλο του μεταγιγνώσκων (Efklides, 2008), η παρακολούθηση μπορεί να πάρει διάφορες μορφές (π.χ., μεταγνωστικές εμπειρίες, μεταγνωστική γνώση) και να κινείται σε διάφορα επίπεδα λειτουργίας του μεταγιγνώσκων. Αυτό συνεπάγεται ότι διαφορετικές διεργασίες υπόκεινται στο υπόβαθρο των διάφορων μορφών παρακολούθησης με διαφορετικές συνέπειες στην ακρίβειά τους. Επισκόπηση της υπάρχουσας έρευνας δείχνει ότι η ακρίβεια της παρακολούθησης επηρεάζεται από παράγοντες όπως η προηγούμενη γνώση, το είδος της επανατροφοδότησης, οι οδηγίες του έργου, το πλαίσιο αναφοράς αλλά και η θυμική κατάσταση του ατόμου. Ο έλεγχος, από την άλλη, μπορεί να πυροδοτηθεί και να ασκηθεί από γνωστικά στοιχεία και εκτελεστικές λειτουργίες, από το θυμικό και από τη μεταγνωστική παρακολούθηση. Η ακρίβεια της μεταγνωστικής παρακολούθησης μπορεί να οδηγήσει σε πιο αποτελεσματικό έλεγχο αλλά όχι πάντα. Ο έλεγχος μπορεί να είναι αναποτελεσματικός όταν δεν υπάρχουν τα γνωστικά και θυμικά διαθέσιμα που να υποστηρίζουν τις αποφάσεις ελέγχου. Οι συνέπειες των ευρημάτων για την εκπαίδευση και γενικότερες παρεμβάσεις στη συμπεριφορά θα συζητηθούν.

**Μέθοδοι μελέτης της αυτο-ρύθμισης της μάθησης
και αξιοποίησή τους στη σχολική τάξη**

Ειρήνη Δερμιτζάκη

Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ο στόχος της ανακοίνωσης είναι να παρουσιαστούν ερευνητικά εργαλεία που εκπονήθηκαν σε μια σειρά από έρευνες οι οποίες μελετούν τις δεξιότητες αυτο-ρύθμισης της μάθησης και της διδασκαλίας σε μαθητές προσχολικής ηλικίας, μαθητές δημοτικού με και χωρίς δυσκολίες μάθησης, και σε εκπαιδευτικούς αντίστοιχα (π.χ., Chatzistamatiou & Dermitzaki, in press; Dermitzaki, Andreou & Paraskeva, 2008; Dermitzaki, Leondari, & Goudas, 2009). Οι έρευνες που θα παρουσιαστούν προτείνουν ως μεθόδους αξιολόγησης των δεξιο-

τήτων αυτο-ρύθμισης της μάθησης ερωτηματολόγια αυτο-αναφοράς καθώς και ένα σύστημα παρατήρησης και καταγραφής των συμπεριφορών αυτο-ρύθμισης των μαθητών κατά τη λύση προβλημάτων. Τα ευρήματα των ερευνών καταδεικνύουν το ρόλο των δεξιοτήτων αυτο-ρύθμισης της μάθησης για τις επιδόσεις των μαθητών αλλά και τις σχέσεις τους με τα κίνητρα και το θυμικό μαθητών και εκπαιδευτικών. Θα συζητηθεί η αξιοποίηση και η εφαρμογή των εργαλείων και των ευρημάτων των ερευνών αυτών στη σχολική τάξη.

**Διερεύνηση της επίδρασης του συναισθήματος, της ελπίδας
και του ελέγχου της δράσης των γονέων επάνω στον έλεγχο της δράσης
και στη σχολική επίδοση των παιδιών τους**

Γεωργία Παπαντωνίου

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η έρευνα στόχευε στη διερεύνηση της επίδρασης του συναισθήματος (θετικού και αρνητικού), της ελπίδας ως χαρακτηριστικού προσωπικότητας (σκέψη διαδρομών και υποβοηθητική σκέψη) και του προσανατολισμού προς τη δράση (απεμπλοκή, πρωτοβουλία, επιμονή) των γονέων επάνω στον προσανατολισμό προς τη δράση (απεμπλοκή και πρωτοβουλία) και στη σχολική επίδοση των παιδιών τους. Στη έρευνα συμμετείχαν 425 μαθητές της Δ', Ε', και ΣΤ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου και της Α' Γυμνασίου, καθώς και ένας γονέας του κάθε παιδιού ($N = 425$). Οι γονείς κλήθηκαν να απαντήσουν στο Ερωτηματολόγιο Θετικού και Αρνητικού Συναισθήματος (PANAS; Watson, Clark, & Tellegen, 1988), στην Κλίμακα για την Ελπίδα ως Χαρακτηριστικό Προσωπικότητας Ενηλίκων (ADHS; Snyder, 2000) και στην Κλίμακα Ελέγχου της Δράσης (ACS-90; Kuhl 1994). Από τα παιδιά ζητήθηκε να απαντήσουν στην Κλίμακα Ελέγχου της Δράσης για Παιδιά Δημοτικού Σχολείου (C-ACS). Οι βαθμοί ελέγχου στα μαθήματα της Γλώσσας, των Μαθηματικών και της Ξένης Γλώσσας χρησιμοποιήθηκαν ως μετρήσεις της σχολικής τους επίδοσης. Για τις ανάγκες προηγούμενων ερευνών, οι κλίμακες που χορηγήθηκαν είχαν ήδη μεταφραστεί στα Ελληνικά και, ειδικά οι κλίμακες που χορηγήθηκαν στους γονείς, είχαν ελεγχθεί και ως προς τη δομική τους εγκυρότητα. Η επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων που εφαρμόστηκε στα δεδομένα της τρέχουσας έρευνας επιβεβαίωσε τη δομή των δύο παραγόντων και για την Κλίμακα Ελέγχου της Δράσης για Παιδιά Δημοτικού Σχολείου (C-ACS). Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των γονεϊκών χαρακτηριστικών, η ανάλυση διαδρομών έδειξε ότι το θετικό και το αρνητικό συναίσθημα συσχετίζονται με όλα σχεδόν τα συστατικά της ελπίδας και του προσανατολισμού προς τη δράση, ενώ τα δύο συστατικά της ελπίδας επιδρούν κυρίως στην πρωτοβουλία. Η γονεϊκή απεμπλοκή βρέθηκε να επιδρά

στην απεμπλοκή των παιδιών και η γονεϊκή πρωτοβουλία στην πρωτοβουλία των παιδιών, αντιστοίχως. Το συναίσθημα, η ελπίδα και η επιμονή των γονέων δεν αποτέλεσαν προβλεπτικούς παράγοντες του ελέγχου της δράσης και της σχολικής επίδοσης των παιδιών τους. Τέλος, η πρωτοβουλία των παιδιών ήταν το μόνο συστατικό του προσανατολισμού τους προς τη δράση που βρέθηκε να προβλέπει τη σχολική τους επίδοση αλλά και να αποτελεί διαμεσολαβούσα μεταβλητή μεταξύ της επίδρασης της γονεϊκής πρωτοβουλίας στην επίδοση των παιδιών στα μαθήματα της Γλώσσας, των Μαθηματικών και της Ξένης Γλώσσας. Τα παραπάνω ευρήματα προτείνουν ότι οι μαθητές των τελευταίων τάξεων του Δημοτικού είναι πιθανό να ενστερνίζονται στρατηγικές προσανατολισμού προς τη δράση των γονέων τους, από τις οποίες ειδικά η άμεση ανάληψη πρωτοβουλίας, μπορεί να παίξει θετικό ρόλο στη σχολική τους μελέτη και την εκπόνηση δύσκολων ή βαρετών εργασιών και, κατά συνέπεια, στις σχολικές τους επιδόσεις.

**Αξιολογώντας τα ηλεκτρονικά προγράμματα εκπαίδευσης
που σχεδιάστηκαν για να ενδυναμώσουν την εργαζόμενη μνήμη
παιδιών σχολικής ηλικίας**

Ελβίρα Μασούρα

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Το δυναμικό της εργαζόμενης μνήμης παίζει έναν σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης, κυρίως σε παιδιά σχολικής ηλικίας. Κατά συνέπεια, η δυναμότητα ενίσχυσης του δυναμικού της εργαζόμενης μνήμης με τεχνικές ενδυνάμωσης θα είχε ευεργετικές επιδράσεις στην εκπαίδευση, όπου ως επί τον πλείστον συντελείται η διαδικασία της μάθησης. Στην τρέχουσα βιβλιογραφία υπάρχει μια ανοιχτή συζήτηση για το αν η εργαζόμενη μνήμη μπορεί πράγματι να ενδυναμωθεί με προγράμματα παρέμβασης και αν μπορούν αυτά τα προγράμματα να έχουν κάποια παράπλευρη ευεργετική επίδραση σε άλλες γνωστικές λειτουργίες (όπως στη νοημοσύνη). Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από τρία προγράμματα εκπαίδευσης-ενδυνάμωσης της εργαζόμενης μνήμης σε παιδιά δημοτικού σχολείου. Τα παιδιά εκπαιδεύτηκαν με ηλεκτρονικά προγράμματα σχεδιασμένα ώστε να ενδυναμώσουν τη λεκτική και την οπτικοχωρική τους εργαζόμενη μνήμη και την άμεση μνημονική προσδετική τους ικανότητα. Η εκπαίδευση διήρκεσε από 2 έως 5 εβδομάδες, ενώ ταυτόχρονα μια ομάδα έλεγχου έπαιζε με ηλεκτρονικά παιχνίδια του εμπορίου, για το ίδιο χρονικό διάστημα. Η εργαζόμενη μνήμη, όλων των παιδιών, αξιολογήθηκε πριν και μετά την εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι

παρόλο που οι επιδόσεις στα μνημονικά έργα αυξήθηκαν μέχρι το τέλος της εκπαίδευσης για τα παιδιά της πειραματικής ομάδας, η βελτίωση ήταν σημαντικότερη στα οπτικοχωρικά έργα και στα έργα πρόσδεσης, ενώ ήταν μικρότερη στα λεκτικά έργα. Δεν παρατηρήθηκαν φαινόμενα μεταβίβασης στην λειτουργία της νοημοσύνης. Οι δυνατότητες αλλά και οι περιορισμοί των ηλεκτρονικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων ενδυνάμωσης της εργαζόμενης μνήμης αξιολογούνται εδώ.

Ο ρόλος των επιστημολογικών πεποιθήσεων στη διαδικασία της μάθησης: Η ανάγκη για μια διαπολιτισμική προσέγγιση

Παναγιώτα Μεταλλίδου

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Την τελευταία δεκαετία υπάρχει ένα συνεχώς αυξανόμενο ερευνητικό ενδιαφέρον για το διαμεσολαβητικό ρόλο των επιστημολογικών πεποιθήσεων στη διαδικασία της μάθησης και στην κατασκευή της γνώσης από το ίδιο το άτομο. Τα ήδη υπάρχοντα ευρήματα καταδεικνύουν την προβλεπτική αξία των επιστημολογικών πεποιθήσεων για ποικίλες απόψεις της μάθησης. Υποστηρίζουν, ωστόσο, ότι η κατανόηση της δυναμικής της ανάπτυξης των επιστημολογικών πεποιθήσεων και της σχέσης τους με τις ποικίλες απόψεις της μάθησης προϋποθέτει την ανίχνευση των παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωσή τους πέραν της ωρίμανσης. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν τόσο τα ατομικά χαρακτηριστικά όσο και τις εκπαιδευτικές πρακτικές και τα πρότυπα «εξελιγμένης» επιστημολογικής σκέψης τα οποία υιοθετούνται από το εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο. Στην εισήγηση αυτή θα παρουσιαστούν ευρήματα μελετών που πραγματοποιήθηκαν στο Τμήμα Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. (π.χ., Μεταλλίδου, 2012. Μεταλλίδου, Μέγαρη, & Κωνσταντινοπούλου, 2010. Μεταλλίδου & Ματσάγγου, 2009), τα οποία συνάδουν με τα διεθνή ευρήματα και υποστηρίζουν τη συμβολή των επιστημολογικών πεποιθήσεων στη διαδικασία της μάθησης τόσο στο επίπεδο των κινήτρων και των στρατηγικών αυτο-ρύθμισης της μάθησης όσο και στο επίπεδο της ακαδημαϊκής επίδοσης. Τα ευρήματα αυτά σχολιάζονται με αναφορά σε πιθανές επιδράσεις της ηλικίας και του πολιτισμικού πλαισίου τόσο στη διαμόρφωση των επιστημολογικών πεποιθήσεων όσο και της συμβολής τους στην ενεργοποίηση ακαδημαϊκών κινήτρων και στρατηγικών αυτο-ρυθμιζόμενης μάθησης.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 2

Ζητήματα Κοινωνικής Ψυχολογίας

Εμείς και οι Άλλοι στο πλαίσιο της κρίσης: Μια πολιτική και κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση

Μαρία Δικαίου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ερωτήματα για το αν και με ποιους όρους μπορεί να προσεγγίσει η ΚΨ κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα που εγείρονται στο πλαίσιο της κρίσης και που αφορούν τις σχέσεις μας με τους άλλους (όχι μόνον τους εθνοτικούς ή εθνικούς άλλους αλλά και τους οιοσδήποτε άλλους- ανεξάρτητα από χαρακτηριστικά ταυτότητας), τόσο σε επίπεδο αποκλεισμού και δικαιωμάτων όσο και σε επίπεδο συλλογικών διεκδικήσεων, αποτελούν το κεντρικό θεματικό άξονα της εισήγησης. Επισημαίνοντας τις ποικίλες χρήσεις και αλλαγές της εννοιολογικής ταυτότητας των όρων «εμείς και άλλοι», η εισήγηση συζητάει τις σύγχρονες μορφές συγκρότησης ομαδοποιήσεων και διχοτομικών κατηγοριοποιήσεων στο κοινωνικό χώρο, και τις συνδέει με γενικότερα ζητήματα απραξίας ή αντίθετα, ενεργούς αντίδρασης απέναντι στις αλλαγές που επιβάλλονται από τις συνθήκες της κρίσης. Σε αυτό το πλαίσιο, τίθενται ερωτήματα και διατυπώνονται προτάσεις για τη σύμπραξη του πολιτικού με το κοινωνικό σε μια προσπάθεια απονομιμοποίησης των πρακτικών που επιβάλλονται από το νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο.

Μετανάστευση και «ιδιότητα του πολίτη» στη σύγχρονη Ελλάδα: Οι κοινωνικές τους αναπαραστάσεις στο λόγο ομάδων εστίασης νέων

Ευαγγελία Φίγγου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τις τελευταίες δεκαετίες, εξαιτίας των νέων μεταναστευτικών κινήσεων, αλλά και των γενικότερων κοινωνικοπολιτικών αλλαγών στην Ευρώπη, αναπτύσσεται ένα διεπιστημονικό ενδιαφέρον για τη μελέτη των αναπαραστάσεων της «ιδιότητας του πολίτη» τόσο στον «κοινό νο» όσο και στο θεσμικό λόγο και τις θεσμικές πρακτικές διαφορετικών κοινωνιών. Σε αυτό το διεπιστημονικό διάλογο η κοινωνική ψυχολογία έχει σημαντική συνεισφορά, καθώς μερικά από τα νευραλγικά ζητήματα που συνδέονται με την «ιδιότητα του πολίτη», όπως είναι η συλλογική ταυτότητα και τα διομαδικά φαινόμενα αποτελούν προνομιακά πεδία μελέτης της κοινωνικής ψυχολογίας. Ξεκινώντας από αυτή την πα-

ραδοχή η παρουσίαση συζητά ευρήματα που προέκυψαν από την ανάλυση του λόγου ομάδων εστίασης νέων για το νέο μεταναστευτικό νόμο και την παροχή της ιδιότητας του Έλληνα πολίτη σε μετανάστες. Οι συμμετέχοντες στη μελέτη ήταν 42 φοιτητές του Α.Π.Θ. ηλικίας 19-26 χρόνων. Η ανάλυση βασίστηκε στις αρχές της ρητορικής ψυχολογίας και της κριτικής λογοψυχολογίας και ανέδειξε τρεις κύριες επιχειρηματολογικές γραμμές: Η πρώτη αφορά τους υποκειμενικούς δεσμούς των ατόμων με μια πολιτειακή κοινότητα, η δεύτερη αναπαριστά την ιδιότητα του πολίτη ως θεσμικό προνόμιο στη διάθεση της πολιτείας υποδοχής των μεταναστών, ενώ η τρίτη τη συνδέει με τους δεσμούς αίματος και την πολιτισμική ομοιογένεια και συνέχεια. Τα αναλυτικά ευρήματα συσχετίζονται με αυτά άλλων ερευνών που επισημαίνουν την πολυσημία και τις αντινομίες που χαρακτηρίζουν τις αναπαραστάσεις της «ιδιότητας του πολίτη» και με τον ευρύτερο θεσμικό διάλογο για την ιθαγένεια και την ιδιότητα του πολίτη στην Ελλάδα.

Ηλεκτρονικοί Σύμβουλοι Ψήφου:

Κατασκευή, λειτουργίες και κοινωνικο-ψυχολογικές επιπτώσεις

Αφροδίτη Μπάκα, Βίκυ Τρίγκα, και Ευαγγελία Φίγγου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της παρουσίασης είναι να συζητηθούν κριτικά οι τρόποι με τους κατασκευάζονται οι Ηλεκτρονικοί Σύμβουλοι Ψήφου αλλά και οι τρόποι με τους οποίους οι πολίτες-χρήστες των Ηλεκτρονικών Συμβούλων Ψήφου συζητούν για τις εμπειρίες τους, τη φύση και τις πιθανές κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις τέτοιων εφαρμογών. Η έρευνα στηρίζεται στο παράδειγμα του Συμβούλου Ψήφου Choose4Greece, που λειτούργησε στις εκλογές της 6^{ης} Μαΐου 2011 και σε δέκα ομάδες εστίασης στις οποίες συμμετείχαν 46 πολίτες. Κατά τη διάρκεια των ομάδων εστίασης οι συμμετέχοντες συζήτησαν τις εμπειρίες τους από την συγκεκριμένη εφαρμογή και ανέπτυξαν επιχειρηματολογία σχετικά με τη σημασία, τις λειτουργίες και τις κοινωνικο-πολιτικές επιπτώσεις των Συμβούλων Ψήφου γενικότερα. Η θεματική ανάλυση των συζητήσεων έδειξε ότι οι συμμετέχοντες μιλώντας για το ερωτηματολόγιο του choose4greece το παρουσίασαν ως φιλικό προς το χρήστη, εύκολο στην κατανόηση και στην συμπλήρωσή του, και θεώρησαν ότι κάλυπτε ένα ευρύ φάσμα σημαντικών θεμάτων. Υπήρξαν όμως και παρατηρήσεις που ζητούσαν περισσότερες ερωτήσεις και εναλλακτικές απαντήσεις. Ως προς τη χρησιμότητα της εφαρμογής η επιχειρηματολογία δομήθηκε γύρω από τα χαρακτηριστικά των ψηφοφόρων και το συγκεκριμένο εκλογικό πλαίσιο της Ελλάδας. Τέλος ως προς τις ευρύτερες επιπτώσεις των συμβούλων ψήφου συζητήθηκαν η δυνατότητα χειραγώ-

γησης των ψηφοφόρων, η αναπαραγωγή του κυρίαρχου πολιτικού λόγου και η «α-πολιτική» φύση των συμβούλων ψήφου.

**Από τους παραδοσιακούς γυναικείους ρόλους στη σύγχρονη
θηλυκότητα: 25 χρόνια έρευνας για το φύλο
και τις μεταβατικές διαδικασίες στην Ελλάδα**

Βασιλική Δεληγιάννη-Κουιμτζή

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της εισήγησης είναι να παρουσιάσει, να αναλύσει και να ερμηνεύσει την πορεία της έρευνας για τις εφηβικές ταυτότητες φύλου και τις μεταβατικές διαδικασίες η οποία διεξάγεται στο ελληνικό κοινωνικό πλαίσιο τα τελευταία 25 χρόνια. Πρόκειται για σειρά ερευνών που ξεκινούν από μια πρώτη προσπάθεια ανίχνευσης των επαγγελματικών επιλογών των εφήβων σε σχέση με τους ισχύοντες κοινωνικούς ρόλους και φτάνουν ως τη γενικότερη διερεύνηση των ποικίλων διαδικασιών μετάβασης στην ενήλικη ζωή και τη σύνδεσή τους με τις έμφυλες ταυτότητες σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον. Τα ερευνητικά ευρήματα στα οποία στηρίζεται η εισήγηση προκύπτουν από ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα και επιχειρούν να αναδείξουν (α) την εμπλοκή, διαχρονικά του παράγοντα φύλο στις μεταβατικές διαδικασίες των νεαρών ατόμων (β) τη διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής και τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται αυτή με το γυναικείο φύλο και (γ) τους μηχανισμούς που φάνηκε ότι διέπουν τη μετάβαση των νεαρών γυναικών από την εκπαίδευση στην απασχόληση και δεν αφορούν αποκλειστικά και μόνο τις ίδιες τις γυναίκες και τις μεταβαλλόμενες πτυχές της ζωής τους, αλλά σχετίζονται επιπλέον με τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται στις μέρες μας οι κοινωνικές σχέσεις των φύλων και δομούνται οι έμφυλες ταυτότητες.

Κεντρική Ομιλία 1 / Keynote Address 1

What to believe, whom to believe? How laypersons cope with science based expert knowledge which is (partly) beyond their understanding

Rainer Bromme

Münster University, Germany

Due to the division of labor in modern societies, knowledge is distributed and used unevenly. Most of the knowledge which we acquire through lifetime (within education as well as in our everyday life) has been produced by

specialized experts and is provided by specialized experts and it is organized into disciplines, reflecting such specialization. I will discuss some implications of the division of cognitive labor for our understanding of learning, epistemological beliefs and metacognition. Recent approaches on learning (especially those inspired by constructivist ideas) as well as the main strand of research on epistemological beliefs neglect the division of cognitive labor. They are in favor of “first hand experiences” for learning instead of the evaluation of knowledge claims based on experiences made by others, i.e. made by experts. In contrast to that normative assumption, in modern societies we all are laypersons with regard to the most domains of knowledge. Therefore we will have to cope with experts and with specialized expert knowledge for the whole lifetime. I will argue for a research and development focus on laypersons’ capacities to understand how specialized knowledge is distributed (who knows what?) and to evaluate expert sources (whom to believe?). My arguments will be exemplified by results from our studies which focus on adult’s capacities for the evaluation of science based expert knowledge found in the Internet.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 3

Ζητήματα Ψυχολογίας της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού

Πώς η εξελικτική δυνατότητα του ανθρώπου για τρέξιμο αντοχής διαμόρφωσε το σώμα και τον εγκέφαλό του

Γεώργιος Γρούσιος

*Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Ο άνθρωπος είναι το μοναδικό είδος στο ζωικό βασίλειο που μπορεί να τρέχει αποστάσεις δεκάδων χιλιομέτρων. Έγκυρα επιστημονικά δεδομένα μαρτυρούν ότι η ικανότητά του αυτή διαμόρφωσε το σώμα και τον εγκέφαλό του ως έχουν. Ειδικότερα, τα μακροσκελή κάτω άκρα με τα κοντά δάκτυλα, οι φαρδιοί ώμοι, η ικανότητα εφίδρωσης, η δυνατότητα σταθεροποίησης του κορμού και του κεφαλιού, η ικανότητα ισορροπίας και οι τένοντες με μηχανική δράση τύπου ελατηρίου, μεταξύ άλλων, διέπλασαν το σπάνιο αυτό χαρακτηριστικό επιβιώσής του. Επιπροσθέτως, η ικανότητά του να τρέχει μεγάλες αποστάσεις μεγιστοποίησε το γνωστικό δυναμικό του (π.χ., τις χωροχρονικές ικανότητές του, τις ικανότητες αντίληψης, προσοχής, σχεδιασμού, φαντασίας, επίλυσης προβλήματος) και συνέβαλε στον καθορισμό της δομής και της λειτουργίας του εγκεφάλου του. Στην εργασία αυτή αναλύονται τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα που συνηγορούν υπέρ της ισχυρής φυσικής επιλογής του ανθρώπου για τρέξιμο αντοχής.

Συνδυαστικά μοντέλα ερμηνείας των συμπεριφορών υγείας: Η θεωρία της τριαδικής επίδρασης

Χαράλαμπος Τζορμπατζούδης
*Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Τις δεκαετίες που προηγήθηκαν έγινε προσπάθεια διατύπωσης ειδικών πλαισίων για τη μελέτη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών και μεταβλητών για την εξήγηση συμπεριφορών υγείας. Τα τελευταία χρόνια είναι εμφανής η προσπάθεια σύμπτυξης μεμονωμένων θεωρητικών πλαισίων για την πληρέστερη κατανόηση, την πρόβλεψη της συμπεριφοράς και τη δημιουργία παρεμβάσεων για την τροποποίησή της. Η Θεωρία της Τριαδικής Επίδρασης (ΘΤΕ) επιχειρεί να συνθέσει μια πιο συμπαγή δομή από θεωρητικά πλαίσια και μεταβλητές. Πρόκειται για μια ανοιχτή πρόταση που βοηθάει να μπουν τα κομμάτι του παζλ στη σωστή θέση. Με δεδομένο ότι όλα όσα γίνονται γύρω μας επηρεάζουν την υγεία, η θεωρία θέτει τους άξονες για την θεωρητικά θεμελιωμένη ταξινόμηση αυτών των παραγόντων που την διαμορφώνουν.

Πρώθηση της φυσικής δραστηριότητας σε εφήβους

Αθανάσιος Παπαϊωάννου
Τμήμα Επιστημών Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Το πρόγραμμα «PAPA: Promoting Adolescent Physical Activity» αποσκοπεί στην προαγωγή της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης και της υιοθέτησης ενός υγιεινού τρόπου ζωής των εφήβων μέσω της συμμετοχής τους στο νεανικό αθλητισμό. Εφαρμόστηκε την τελευταία τετραετία στην Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Αγγλία και Νορβηγία με την υποστήριξη του Ευρωπαϊκού προγράμματος FP7-Health, εμπλέκοντας περισσότερους από 10.000 νέους αθλητές ποδοσφαίρου και πάνω από 900 προπονητές. Στη διάρκεια του προγράμματος αναπτύχθηκε εκπαιδευτικό υλικό για προπονητές με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας παρακίνησης των νέων αθλητών ώστε να ευχαριστιούνται περισσότερο τη συμμετοχή τους στον αθλητισμό. Ακολούθησε συστηματική εκπαίδευση εκπαιδευτών προπονητών και προπονητών και πολυδιάστατη αξιολόγηση της εφαρμογής του και των αποτελεσμάτων της παρέμβασης, χρησιμοποιώντας (1) αντικειμενική αξιολόγηση της φυσικής δραστηριότητας των αθλητών, (2) νέα εργαλεία αντικειμενικής αξιολόγησης της συμπεριφοράς των προπονητών, (3) νέα ερωτηματολόγια για αθλητές και προπονητές προσαρμοσμένα στις 5 γλώσσες, (4) συνεντεύξεις, (5) πιστότητα εφαρμογής του προγράμματος. Τα αποτελέ-

σματα αναδεικνύουν το σημαντικό ρόλο των προπονητών στη δημιουργία ενός ενδυναμωμένου περιβάλλοντος παρακίνησης που προάγει την ποιότητα ζωής των αθλητών και την παραμονή τους στον αθλητισμό, καθώς και το σημαντικό ρόλο του αθλητισμού στη διατήρηση των επιπέδων φυσικής δραστηριότητας που θέτουν οι Διεθνείς Οργανισμοί Υγείας.

Επιδράσεις της υποστήριξης της αυτονομίας στα κίνητρα για άσκηση σε ενήλικες και για συμμετοχή στο μάθημα της σχολικής φυσικής αγωγής

Συμεών Βλαχόπουλος

*Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Σερρών,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η θεωρία του αυτο-καθορισμού (Self-determination theory: Ryan & Deci, 2000) αποτελεί μια πολλά υποσχόμενη θεωρία κινήτρων που μπορεί να συνεισφέρει στην κατανόηση των ατομικών διαφορών στη συμπεριφορά της συμμετοχής σε σωματική άσκηση όσο και στα κίνητρα συμμετοχής των μαθητών/τριών στη σχολική φυσική αγωγή. Κεντρικές έννοιες της θεωρίας περιλαμβάνουν τις τρεις βασικές ψυχολογικές ανάγκες για αυτονομία, επάρκεια και ομαλές κοινωνικές σχέσεις όπως και τους τύπους των κινήτρων των ατόμων για εκδήλωση μιας συμπεριφοράς. Οι παραπάνω μεταβλητές επεξηγούν τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένες συμπεριφορές είτε του υπευθύνου εκγύμνασης ή του καθηγητή φυσικής αγωγής (δηλ. διαστάσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος) μπορούν να επηρεάσουν τα κίνητρα του ατόμου αναφορικά με τη συμμετοχή του σε ένα πρόγραμμα άσκησης ή στο μάθημα της σχολικής φυσικής αγωγής. Στην παρούσα εργασία περιγράφεται ο μηχανισμός μέσω του οποίου οι συμπεριφορές οι υποστηρικτικές της αυτονομίας επιφέρουν τις επιδράσεις τους στη συμπεριφορά των ατόμων και παρουσιάζονται σχετικά πειραματικά δεδομένα αναφορικά με την αποτελεσματικότητα αυτών των συμπεριφορών στο χώρο της άσκησης και στο πλαίσιο του μαθήματος της σχολικής φυσικής αγωγής.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 4

Ζητήματα Ειδικής Αγωγής και εκπαίδευσης

Αντιφάσεις στη διαμόρφωση νοήματος σχετικά με τις μαθησιακές δυσκολίες - δυσλεξία. Από τον επιστημονικό προσδιορισμό στην εκπαιδευτική πραγματικότητα

Μαρία Τζουριάδου

Τ.Ε.Π.Α.Ε., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παρά το γεγονός ότι οι μαθησιακές δυσκολίες αποτελούν την πιο μελετημένη μορφή δυσκολιών σχολικής μάθησης, μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει εφικτό να οριοθετηθούν με επιστημονικά κριτήρια και να διατυπωθεί ένας κοινά αποδεκτός λειτουργικός ορισμός σαφής, έγκυρος και αξιόπιστος. Αυτό σημαίνει ότι οι μέχρι τώρα έρευνες διεθνώς δεν διαφώτισαν το πεδίο των μαθησιακών δυσκολιών ως προς τη φύση τους και δεν μπόρεσαν να τις ερμηνεύσουν. Η φύση και η ερμηνεία αποτελούν βασικά συστατικά κάθε επιστημονικού πεδίου. Για το λόγο αυτό, όπως είχε υποστηρίξει ο Kavale, μπορεί να τις θεωρήσει κανείς ως «ψευδοεπιστημονικό» πεδίο, παρά το γεγονός ότι είναι κοινά αποδεκτό πως αποτελούν διακριτή ομάδα μαθητών χαμηλής σχολικής επίδοσης. Λόγω των δυσκολιών επίσης κατανόησης της φύσης και της ερμηνείας των μαθησιακών δυσκολιών έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο από ερευνητές όσο και από επιστημονικούς φορείς διαφορετικοί όροι («ειδικές» μαθησιακές δυσκολίες, γενικές μαθησιακές δυσκολίες, ακουστική δυσλεξία, δυσηδαιτική δυσλεξία). Οι δυσκολίες οριοθέτησης οδήγησαν σε δύο προσεγγίσεις στην επιστημονική – ψυχομετρική και στην παιδαγωγική – κοινωνική. Σύμφωνα με την πρώτη το βασικό κριτήριο διαφορικής διάγνωσης ενός παιδιού είναι η διακύμανση ικανότητας – επίδοσης, ενώ σύμφωνα με τη δεύτερη το βασικό κριτήριο είναι η χαμηλή σχολική επίδοση που οφείλεται στην αδυναμία του σχολικού θεσμού να ανταποκριθεί στις ανάγκες των μαθητών. Έτσι, ανάλογα με το κριτήριο που χρησιμοποιούν οι ειδικοί, ανεξάρτητα από ειδικότητα, μπορεί να εντάξουν ένα παιδί στην «κατηγορία» των μαθησιακών δυσκολιών. Η σύγχυση αυτή αποτυπώνεται και σε ευρήματα του ελληνικού πληθυσμού. Μετά το 2004 επιχειρείται διεθνώς μια σύνθεση των απόψεων. Έτσι θεωρείται μια υπαρκτή περίπτωση αναπτυξιακών διαταραχών, ειδικών (ιδιοπαθών = άγνωστης αιτιολογίας). Ως αναπτυξιακό πρόβλημα ακολουθούν μια πορεία από την αρχή της ζωής και προσδιορίζονται από την αλληλεπίδραση εγγενών και περιβαλλοντικών παραγόντων όπως και η ίδια η ανάπτυξη. Δεν αποτελούν ευδιάκριτη οντότητα, η ετερογένειά τους όμως οφείλεται στη συνέργεια εγγενών και περιβαλ-

λοντικών παραγόντων. Κοινά χαρακτηριστικά είναι η ανεπάρκεια στη γνωστική λειτουργία και στην επίδοση, το νόημά της όμως αφορά σχεδόν εξ ολοκλήρου τη λειτουργία κοινωνικών δυνάμεων. Αυτό που απαιτείται είναι μια συστηματική οπτική, σφαιρική κατανόηση και διεπιστημονική διάγνωση η οποία θα οδηγήσει στον έγκαιρο εντοπισμό και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση στο πλαίσιο του σχολείου.

Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη παιδιών με νοητική αναπηρία και σύνδρομο Down: Ανίχνευση δυσκολιών και προτάσεις παρέμβασης

Αναστασία Αλευριάδου

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η ανίχνευση και η αξιολόγηση των δεξιοτήτων ψυχοκοινωνικής προσαρμογής στα παιδιά με νοητική αναπηρία παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, καθώς προκύπτουν κυρίως έμμεσα με βάση τις αξιολογήσεις εκπαιδευτικών και γονέων ή μέσω της συστηματικής παρατήρησής τους. Η προσπάθεια που έγινε σ' αυτήν την έρευνα ήταν να κατασκευαστεί πιλοτικά ένα λογισμικό ανίχνευσης των δυσκολιών ενδοπροσωπικής και διαπροσωπικής προσαρμογής των παιδιών με νοητική αναπηρία, αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες στην ειδική αγωγή. Μια συστοιχία αποτελούμενη από 40 νατουραλιστικές ιστορίες με πρωταγωνιστές παιδιά τυπικής ανάπτυξης, σε μορφή βίντεο κατασκευάστηκε μέσω της χρήσης των σχεδιαστικών προγραμμάτων Adobe Director 11, Corel Draw X4 και Photoshop CS4. Για τις ανάγκες της εφαρμογής δημιουργήθηκε ένας κώδικας σε γλώσσα Lingo για την εξαγωγή χρήσιμων πληροφοριών από τις επιδόσεις των παιδιών. Η δομή της συστοιχίας των βίντεο αποτελούνταν από τρεις βασικές κατηγορίες: α) Κοινωνική Επάρκεια, β) Συναισθηματική Επάρκεια και γ) Προβλήματα Συμπεριφοράς. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν θετικές στατιστικώς σημαντικές Pearson συσχετίσεις που κυμαίνονταν από .39 μέχρι .63 μεταξύ των επιδόσεων των 50 παιδιών με ελαφρά νοητική αναπηρία και σύνδρομο Down στις κατηγορίες ψυχοκοινωνικής προσαρμογής του λογισμικού και των απαντήσεων των εκπαιδευτικών τους στην κλίμακα ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των Χατζηχρήστου, Πολυχρόνη, Μπεζεβέγκη και Μυλωνά (2008). Συμπληρωματικά, οι κατηγορίες των έργων του λογισμικού που χρησιμοποιήθηκαν ήταν ικανοποιητικώς αξιόπιστες, χρησιμοποιώντας το συντελεστή αξιοπιστίας alpha του Cronbach για τα παιδιά με νοητική αναπηρία ($\alpha=0.89$). Η συμβολή των ψυχοκοινωνικών παραγόντων που προέκυψαν κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για το σχεδιασμό κατάλληλα στοχευόμενων παρεμβάσεων στο πεδίο της εκπαίδευσης κοινωνικών δεξιοτήτων για τα άτομα με νοητική αναπηρία.

Κοινωνικο-γνωστικές δεξιότητες και νοητική καθυστέρηση

Παναγιώτα Σταυρούση

Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα άτομα με νοητική καθυστέρηση αντιμετωπίζουν δυσκολίες, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, στην ανάπτυξη και διατήρηση αποτελεσματικών διαπροσωπικών σχέσεων και γενικότερα στον τομέα των κοινωνικών δεξιοτήτων, γεγονός που, εν δυνάμει, έχει επιδράσεις στην κοινωνική ένταξη και στην ποιότητα ζωής των ατόμων αυτών. Στο πλαίσιο αυτό, το ενδιαφέρον αρκετών ερευνητών στρέφεται στη μελέτη της κοινωνικής κατανόησης σε άτομα με νοητική καθυστέρηση και ειδικότερα στη μελέτη της ανάπτυξης των κοινωνικο-γνωστικών δεξιοτήτων και διεργασιών που υποστηρίζουν και συνδέονται με τη λειτουργικότητα του ατόμου σε κοινωνικά πλαίσια. Στην παρούσα εισήγηση συζητούνται: α) ορισμένες σύγχρονες τάσεις και προκλήσεις στη μελέτη της κοινωνικής γνώσης σε άτομα με νοητική καθυστέρηση και β) ευρήματα σχετικών ερευνών οι οποίες εστιάζονται σε περιοχές της κοινωνικο-γνωστικής ανάπτυξης και λειτουργικότητας και ιδιαιτέρως στη μελέτη κοινωνικο-γνωστικών δεξιοτήτων, όπως η αναγνώριση συναισθημάτων. Συζητείται, επίσης, η σημασία της συστηματικής διερεύνησης της ανάπτυξης των κοινωνικο-γνωστικών δεξιοτήτων σε άτομα με νοητική καθυστέρηση και ειδικότερα της διερεύνησης των σχετικών με τις δεξιότητες αυτές δυσκολιών και δυνατοτήτων σε διαφορετικά γενετικά σύνδρομα νοητικής καθυστέρησης.

Γλωσσικές ικανότητες και προοπτικές αποκατάστασης σε παιδιά με εστιακή εγκεφαλική βλάβη

Σταυρούλα Σταυρακάκη

Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Πρόσφατες μελέτες για παιδιά με εστιακή εγκεφαλική βλάβη (EEB) συγκρίνουν τις γλωσσικές ικανότητες των παιδιών αυτών με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης (ΤΑ) και εξετάζουν τις δυνατότητες αποκατάστασης στον γλωσσικό τομέα (Marchman κá., 2004). Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης μελέτης για γλωσσικές και γνωστικές ικανότητες σε παιδιά με EEB, η οποία διεξάγεται με τη συνεργασία του Δ. Ζαφειρίου στο Νευροαναπτυξιακό Κέντρο «**Απόστολος Φωκάς**» του Ιπποκράτειου Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης και στα πλαίσια της Διδακτορικής Διατριβής της Π. Κωνσταντινοπούλου, την οποία επιβλέπω. Επικεντρώνει στην παραγωγή του αορίστου από παιδιά με EEB σε σύγκριση με τον τυπικό πληθυσμό. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήσαμε το Τεστ Αορίστου (The Perfective Past Tense Test) των Clahsen & Stavrakaki

(2004) το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί σε αρκετές μελέτες ελληνόφωνων δειγμάτων παιδιών τυπικής και μη τυπικής ανάπτυξης (Stavrakaki & Clahsen 2009, Stavrakaki κά. 2012). Το πειραματικό υλικό του συγκεκριμένου τεστ περιλαμβάνει: (α) υπαρκτά σιγματικά και μη σιγματικά ρήματα (β) ψευδορήματα που ομοιοκαταληκτούν με τα υπαρκτά σιγματικά και μη σιγματικά ρήματα (γ) ψευδορήματα που δεν ομοιοκαταληκτούν με τα υπαρκτά σιγματικά και μη σιγματικά ρήματα. Έως τώρα έχουμε εξετάσει τέσσερα παιδιά με ΕΕΒ, ηλικίας 6, 8,5, 8,5 και 13 ετών, χωρίς ιστορικό επιληψίας. Τρία από τα παιδιά αυτά έχουν υποστεί μεταγεννητικό εγκεφαλικό επεισόδιο στο αριστερό ημισφαίριο ενώ μόνο το ένα από αυτά έχει υποστεί μεταγεννητικό εγκεφαλικό επεισόδιο στο δεξί ημισφαίριο. Συγκρίναμε την επίδοση των παιδιών αυτών με αυτή των παιδιών τυπικής ανάπτυξης, όπως έχει καταγραφεί από τους Stavrakaki & Clahsen (2009) με τη χρήση του ίδιου τεστ. Η επίδοση του 13χρονου παιδιού ήταν εντός του εύρους της τυπικής ανάπτυξης σε αντίθεση με αυτή των μικρότερων παιδιών τα οποία στη συνθήκη *ψευδορήματα που δεν ομοιοκαταληκτούν* παρήγαγαν μορφολογικούς τύπους παρατατικού και όχι αορίστου. Σημειώνουμε πως ανάλογη γλωσσική συμπεριφορά παρατηρήθηκε τόσο σε πολύ μικρά παιδιά τυπικής ανάπτυξης (3 ετών) (Stavrakaki & Clahsen, 2009) όσο και σε ενήλικες με αφασία (Stavrakaki & Kounava, 2003). Συζητούμε τα ευρήματα αυτά λαμβάνοντας υπόψη νευρολογικές παραμέτρους (χαρακτηριστικά της εστιακής εγκεφαλικής βλάβης) και γλωσσολογικές παραμέτρους (μορφολογική πολυπλοκότητα των παραγόμενων τύπων).

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 5

Ζητήματα σχολικής και αναπτυξιακής ψυχολογίας

Σχολική Ψυχολογία: Προβλήματα-προκλήσεις στο σύγχρονο σχολείο

Ευθυμία Συγκολλίτου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζονται θεματικές που αποτελούν προβλήματα και ταυτόχρονα προκλήσεις στο σύγχρονο σχολείο διεθνώς. Μεταξύ άλλων αναλύονται θέματα όπως ο πολύ-πολιτισμικός χαρακτήρας του σύγχρονου σχολείου, ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός και η απαξίωση εννοιών όπως αυτής του σχολείου. Ειδικότερα θα αναφερθούν και θα συζητηθούν α) τα προβλήματα που δημιουργούνται, αλλά και ταυτόχρονα οι προκλήσεις ως συνέπεια του πολύ-πολιτισμικού χαρακτήρα που αποκτά το σχολείο διεθνώς με την όλο και αυξανόμενη μετακίνηση πληθυσμών από χώρα σε χώρα, β) ο εκφοβισμός και ειδικότερα ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός που παίρνει τεράστιες διαστάσεις, δίνοντας

ταυτόχρονα έναυσμα για νέες παρεμβάσεις και προγράμματα στο σχολικό πλαίσιο και γ) η απαξίωση του σχολείου ως συνέπεια της γενικότερης απαξίωσης και αναθεώρησης εννοιών που συναντάται πλέον σε κάθε σύγχρονη κοινωνία.

Η υιοθέτηση αντιφατικών ορισμών της έννοιας του θανάτου από τα παιδιά: Βιολογική αντίληψη του θανάτου / αντιλήψεις για τη μετά θάνατον ζωή

Αγγελική Λεονταρή

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Προσδιορίζοντας το φαινόμενο του θανάτου οι άνθρωποι μπορούν να υιοθετήσουν δύο διαφορετικές απόψεις. Από μια κοσμική σκοπιά ο θάνατος γίνεται αντιληπτός ως ένα αναπόδραστο τέλος, όταν η βιολογική μηχανή του σώματος παύει να λειτουργεί. Από τη σκοπιά πολλών θρησκειών ωστόσο, ο θάνατος θεωρείται ως μια μετάβαση σε ένα άλλο είδος ζωής που δε βασίζεται σε βιολογικές διαδικασίες. Το ερώτημα που τίθεται εδώ είναι αν, σε ποιο βαθμό και πότε τα παιδιά κατανοούν αυτούς τους διαφορετικούς εννοιολογικούς προσδιορισμούς του θανάτου. Παρά το ότι η κατανόηση της έννοιας του θανάτου από τα παιδιά έχει ερευνηθεί εκτεταμένα, ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά αφομοιώνουν τόσο τη βιολογική, όσο και τη θρησκευτική άποψη για το θάνατο ερευνάται συστηματικά τα τελευταία χρόνια. Πρόσφατες έρευνες επιχειρούν να απαντήσουν σε ρωτήματα όπως «*Μήπως αυτή η αντίθεση μεταξύ βιολογίας και θρησκείας επηρεάζει την ανάπτυξη των παιδιών;*» ή «*Μήπως τα παραδοσιακά θρησκευτικά διδάγματα περί αθάνατης ψυχής υπονομεύουν την κατάκτηση των διαφόρων πτυχών του θανάτου από τα παιδιά;*». Στην ανακοίνωση αυτή επιχειρείται μια επιλεκτική αναφορά στα σημαντικότερα ευρήματα των σχετικών ερευνών με βάση την άποψη ότι προχωρώντας πέρα από την εξέταση της αναπτυσσόμενης ικανότητας των παιδιών να κατανοούν το βιολογικό κύκλο της ζωής και εξετάζοντας τις ιδέες τους για την μετά θάνατο ζωή, φθάνουμε σε μια πληρέστερη κατανόηση όχι μόνο του τρόπου με τον οποίο κατανοούν το θάνατο, αλλά και σε μια καλύτερη κατανόηση της γνωστικής τους ανάπτυξης.

Το παιδικό σχέδιο ως μέσο αξιολόγησης: Μύθοι και πραγματικότητα

Φωτεινή Μπονώτη

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η πεποίθηση ότι το παιδικό σχέδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο αξιολόγησης είναι αρκετά εδραιωμένη. Πολλά ψυχομετρικά εργαλεία έχουν δημιουργηθεί για την αξιολόγηση της νοημοσύνης, της προσωπικότητας, αλλά και

των σχέσεων του παιδιού με τους σημαντικούς άλλους. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, έχει έντονα αμφισβητηθεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία τους, καθώς το σχέδιο αντιμετωπίζεται ως το αποτέλεσμα των γνωστικών δυσκολιών που αντιμετωπίζει το παιδί κατά τη διάρκεια της σχεδιαστικής διαδικασίας. Για το λόγο αυτό γίνεται προσπάθεια να επανακαθοριστούν τα κριτήρια χρήσης και αξιοποίησης του παιδικού σχεδίου σε μια διαδικασία αξιολόγησης. Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα υποδεικνύουν ότι το παιδικό σχέδιο (α) συνδέεται άμεσα με τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού, (β) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα συμπληρωματικό εργαλείο για τη διερεύνηση των αντιλήψεων των παιδιών για τον κοινωνικό τους κόσμο, και (γ) μπορεί να δώσει ενδείξεις για τη συναισθηματική διάθεση αυτού που σχεδιάζει. Στην εισήγηση αυτή θα παρουσιαστούν ευρήματα μελετών που πραγματοποιήθηκαν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας την τελευταία πενταετία και που υποστηρίζουν αυτές τις ερευνητικές τάσεις. Στο πλαίσιο της παρουσίασης θα γίνει προσπάθεια να αναδειχθούν οι δυνατότητες μελλοντικής αξιοποίησης του παιδικού σχεδίου ως μέσου αξιολόγησης.

Έφηβοι και διαδίκτυο: Ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα πρόληψης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Χριστίνα Αθανασιάδου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τα τελευταία χρόνια η εκτεταμένη χρήση της νέας τεχνολογίας και των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας από τους εφήβους έστρεψε το ενδιαφέρον της έρευνας στη μελέτη των παραγόντων που ενισχύουν την ασφαλή χρήση του διαδικτύου και αποτρέπουν ταυτόχρονα τη ριψοκίνδυνη συμπεριφορά των εφήβων σε αυτό (Lenhart, 2007. Livingstone et al., 2011. Mitchell, Wolak & Finkelhor, 2007. Hasebrink et al., 2011. Wallmyr & Wellin, 2006. Ybarra et al., 2007). Παραδείγματα ανάλογης συμπεριφοράς αποτελούν η έκθεση σε εχθρικά μηνύματα, η δημοσίευση ακατάλληλων εικόνων και προσωπικών πληροφοριών, η ηλεκτρονική επικοινωνία ή η συνάντηση με αγνώστους, η εκμετάλλευση και η εξαπάτηση από αγνώστους, η έκθεση σε επιβλαβές και απαγορευμένο υλικό και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός. Σύμφωνα με στοιχεία του Ευρωπαϊκού Δικτύου EU Kids Online, οι νέοι/ες στην Ελλάδα αναφέρουν ότι ξοδεύουν κατά μέσο όρο 90 λεπτά την ημέρα στο διαδίκτυο, ενώ το 70% των εφήβων (13-16 ετών) δηλώνει ότι χρησιμοποιεί τακτικά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και κυρίως το Facebook (Haddon & Livingstone, 2012). Επιπλέον, το 33% των νέων αναφέρει κάποια μορφή παθολογικής χρήσης του διαδικτύου, ενώ το 19% φαίνεται ότι έχει εκτεθεί σε ιστοσελίδες με επιβλαβές πε-

ριεχόμενο. Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός αποτελεί μία από τις συχνότερες απειλές κατά τη χρήση του διαδικτύου, με σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις σε παιδιά και εφήβους, τόσο σε κοινωνικο-συναισθηματικό όσο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο (Dempsey et al., 2009. Hinduja & Patchin 2007, 2009. Livingstone, Haddon, Gorzig & Olafsson, 2011). Ενδεικτικά, τα ποσοστά συμμετοχής των εφήβων σε περιστατικά ηλεκτρονικού εκφοβισμού κυμαίνονται από 4% έως 33.7% για τους θύτες και από 4% έως 49.5% για τα θύματα (Kowalski & Limber, 2007. Mishna et al., 2010. Ybarra & Mitchell, 2004). Το παραπάνω μεγάλο εύρος στα ποσοστά οφείλεται στους διαφορετικούς ορισμούς αλλά και στους διαφορετικούς τρόπους διερεύνησης του φαινομένου μεταξύ των ερευνών. Ωστόσο, οι πρωτοβουλίες αντιμετώπισης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού ακολουθούν συνήθως τα χαρακτηριστικά των προγραμμάτων αντιμετώπισης του παραδοσιακού εκφοβισμού στο σχολείο, με κύρια στοιχεία τον ολιστικό χαρακτήρα, τη συμμετοχή του συνόλου της σχολικής κοινότητας και την έμφαση στην πρόληψη (Smith, Schneider, Smith, & Ananiadou, 2004). Βασικός στόχος της παρούσας εισήγησης είναι αφενός η περιγραφή των διαστάσεων της ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου και των βασικών χαρακτηριστικών του φαινομένου του ηλεκτρονικού εκφοβισμού μεταξύ των εφήβων, αφετέρου η παρουσίαση των ερευνητικών δράσεων και εφαρμογών του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «TABBY in Internet» (Threat Assessment of Bullying Behaviour of Youngsters in Internet) που υλοποιήθηκε ταυτόχρονα, κατά τα έτη 2011-2012, σε 5 Ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Στους επιμέρους στόχους του Προγράμματος περιλαμβάνονται: (α) η ευαισθητοποίηση της σχολικής κοινότητας σχετικά με την ασφαλή χρήση του διαδικτύου και ειδικότερα με το φαινόμενο του ηλεκτρονικού εκφοβισμού, (β) η καταγραφή της διαδικτυακής συμπεριφοράς των μαθητών/τριών γυμνασίου, (γ) η κατασκευή ενός ερωτηματολογίου για την αξιολόγηση των πιθανών κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι νέοι όταν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και (δ) η δημιουργία ενός προγράμματος παρέμβασης στα σχολεία, με στόχο την πρόληψη ή/και την αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Οι δράσεις του Προγράμματος θα συνεχιστούν με επιπλέον χρηματοδότηση έως τον Δεκέμβριο του 2014. Απώτερος στόχος είναι η συγκεκριμένη μέθοδος παρέμβασης να χρησιμοποιηθεί και σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έτσι ώστε να προληφθεί η εμφάνιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού και να διαδοθεί μια κουλτούρα ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 6

Ζητήματα Νευροψυχολογίας-Βιολογικής Ψυχολογίας

Μελέτη της νευρογνωστικής έκπτωσης στην τρίτη ηλικία

Μαίρη Κοσμίδου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Πρόσφατες έρευνες κατέδειξαν τη σχέση διατροφικών συνηθειών – και συγκεκριμένα της Μεσογειακής δίαιτας (ΜΔ) – και κοινωνικής και σωματικής δραστηριότητας στη μείωση του κινδύνου για άνοια. Ακόμη και σε περιπτώσεις με ήδη διαγνωσμένη άνοια, οι παράγοντες αυτοί φαίνεται να καθυστερούν την εξέλιξη της έκπτωσης. Σε μια αντίστοιχη επιδημιολογική διερεύνηση στην Ελλάδα, χώρα στην οποία κατ' εξοχή ακολουθείται η Μεσογειακή δίαιτα, μελετήσαμε τους προστατευτικούς αυτούς παράγοντες και ως προς τη σχέση τους με την επίπτωση της άνοιας, αλλά και ως προς επιμέρους νευροψυχολογικές λειτουργίες. Επίσης, στην πορεία βρεθήκαμε αντιμέτωποι με διλήμματα λόγω της ιδιαιτερότητας της νευροψυχολογικής εκτίμησης ατόμων που είτε έχουν πολύ χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, είτε είναι εντελώς αναλφάβητα, με τις παραδοσιακές νευροψυχολογικές δοκιμασίες. Στην παρούσα εισήγηση, θα γίνει παρουσίαση της ελληνικής διαχρονικής επιδημιολογικής μελέτης για την άνοια και τη διατροφή (Hellenic Longitudinal Investigation of Aging and Diet – HELIAD), και θα συζητηθούν εκτενέστερα ζητήματα νευροψυχολογικής εκτίμησης ηλικιωμένων ατόμων με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και αναλφάβητων ατόμων. Ήδη τα πρώτα μας δεδομένα, βασισμένα στην πρώτη εκτίμηση 1077 ηλικιωμένων ατόμων [56,7% γυναίκες, μέση ηλικία = 73,40 (ΤΑ = 5,81), μέσο μορφωτικό επίπεδο = 5,79 έτη (ΤΑ = 3,78)] κατέδειξαν ότι 84,8% του δείγματος είναι γνωστικά υγιείς, 10,9% έχουν διάγνωση ήπιας γνωστικής εξασθένησης (ΗΓΕ) και 4,3 άνοια – ποσοστά λίγο χαμηλότερα από Ευρωπαϊκές εκτιμήσεις για την άνοια (~6%) και στο χαμηλό εύρος για την ΗΓΕ (3%–42%). Επίσης, υποστήριξαν τη σχέση του δείκτη ΜΔ με τη γνωστική έκπτωση, καθώς ήταν υψηλότερος σε υγιή άτομα και χαμηλότερος σε άτομα με διάγνωση άνοιας, ενώ ήταν ενδιάμεσος σε άτομα με ΗΓΕ. Στα άτομα που δεν πληρούσαν κριτήρια για διάγνωση, βρήκαμε γνωστικά ελλείμματα: μνήμη (25,2% του δείγματος), προσοχή/ταχύτητα επεξεργασίας πληροφοριών (13,6%), εκτελεστικές λειτουργίες (26,4%), γλώσσα (12,4%), οπτικοχωρική αντίληψη (24,4%). Τέλος, προτείνουμε συγκεκριμένες δοκιμασίες και μεταβλητές για την εκτίμηση τυχόν γνωστικής έκπτωσης σε αναλφάβητα άτομα.

Μέτρηση των ικανοτήτων κοινωνικής νόησης στους ηλικιωμένους: Σύγκριση νέων, μεσπλικών και ηλικιωμένων, γνωστικά υγιών και μη

Δέσποινα Μωραΐτου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ως «κοινωνική νόηση» ορίζεται το άθροισμα των ικανοτήτων και διεργασιών που επιτρέπουν στα άτομα του ίδιου είδους να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Η σύγχρονη έρευνα στο πεδίο της γνωστικής επιστήμης έχει αρχίσει να μελετά συστηματικά μια σειρά ειδικών ικανοτήτων κοινωνικής νόησης, ξεκινώντας από την ικανότητα αναγνώρισης των συναισθημάτων του άλλου και φτάνοντας μέχρι την ικανότητα ερμηνείας του μεταφορικού λόγου. Στο πλαίσιο αυτό, η πρώτη κατεύθυνση της τρέχουσας γηροψυχολογικής έρευνας έχει ως κύριο στόχο τη μελέτη της ικανότητας αναγνώρισης συναισθημάτων κατά το γήρας. Όσον αφορά τα ευρήματα της έρευνας αυτής μέχρι στιγμής, προκειμένου να αποκαλυφθεί το πρότυπο βάσει του οποίου λαμβάνει χώρα η αποκωδικοποίηση των συναισθημάτων του άλλου από δυναμικά οπτικά ερεθίσματα, 208 ενήλικα άτομα, ηλικίας 18 έως 86 ετών, εξετάστηκαν με μια δοκιμασία εκτίμησης συναισθημάτων που αναπτύχθηκε με στόχο την εξέταση της ικανότητας του ατόμου να αναγνωρίζει έξι βασικά συναισθήματα (χαρά, θετική έκπληξη, φόβο-άγχος, λύπη, θυμό, αηδία) καθώς και να τα διακρίνει από συναισθηματικά ουδέτερες εκφράσεις. Η δοκιμασία είναι οπτική και η παρουσίαση των συναισθημάτων γίνεται δυναμικά, μέσω εκφράσεων, στάσης σώματος και βλέμματος ηθοποιών εκπαιδευμένων σε μέθοδο έκφρασης συναισθημάτων με μέτρια ή και χαμηλή ένταση, ώστε να προσομοιάζεται αυτό που συνήθως συμβαίνει στην καθημερινή ζωή. Από την επιβεβαίωση της παραγοντικής δομής του εργαλείου αυτού διαφάνηκε ότι η αποκωδικοποίηση διακριτών συναισθημάτων με αρνητική χροιά καθώς και της ευχάριστης έκπληξης γίνεται βάσει του βαθμού της αβεβαιότητας που ενέχεται είτε στη διαδικασία της διαφοροποίησης ενός συναισθήματος από άλλα παρόμοια ως προς τη χροιά, είτε στη φύση του ίδιου του συναισθήματος. Εξαίρεση στο πρότυπο αυτό φαίνεται να αποτελεί μόνον η αναγνώριση της χαράς. Από τον έλεγχο των επιδράσεων της ηλικίας και του μορφωτικού επιπέδου, βρέθηκε ότι η μεγαλύτερη ηλικία συνδέεται με χαμηλότερο επίπεδο της γενικής ικανότητας αναγνώρισης συναισθημάτων ενώ το μορφωτικό επίπεδο επιδρά θετικά στην ικανότητα αυτή. Ωστόσο, δε βρέθηκε στατιστικώς σημαντική επίδραση των παραγόντων αυτών στην ικανότητα αποκωδικοποίησης της χαράς, η οποία φάνηκε να διατηρείται σε υψηλό επίπεδο από τη νεότητα ως το γήρας. Στη συνέχεια, για να ελεγχθεί αν η μη διαφοροποίηση ηλικιωμένων και νεότερων ατόμων ως προς την αναγνώριση της χαράς οφείλεται σε κοινωνικο-συναισθηματική επιλογή των

ηλικιωμένων, η οποία απαιτεί επένδυση γνωστικών πόρων από μέρους τους κι άρα, μπορεί να διαφοροποιήσει γνωστικά υγιείς και μη ηλικιωμένους, η ίδια δοκιμασία εκτίμησης συναισθημάτων χορηγήθηκε σε 30 ηλικιωμένα άτομα με διάγνωση ήπιας και μέτριας άνοιας, καθώς και σε 30 γνωστικά υγιείς ηλικιωμένους. Ο μέσος όρος ηλικίας, το μορφωτικό επίπεδο και το φύλο της ομάδας ελέγχου δε διέφεραν στατιστικώς σημαντικά από αυτά της πειραματικής ομάδας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, πράγματι, σε σύγκριση με τους γνωστικά υγιείς ηλικιωμένους της ομάδας ελέγχου, τα άτομα με άνοια είχαν σημαντικά χαμηλότερη ικανότητα αποκωδικοποίησης της χαράς από δυναμικά οπτικά ερεθίσματα αλλά και σημαντικά υψηλότερη ικανότητα αναγνώρισης τριών συναισθημάτων με αρνητική χροιά, δηλαδή, του θυμού, του άγχους και της λύπης. Για να αποσαφηνιστεί περαιτέρω αν και σε ποιες περιπτώσεις μπορεί αυτή η αντιστροφή του προτύπου αναγνώρισης διακριτών συναισθημάτων ανάλογα με τη χροιά τους να αποτελέσει αξιόπιστο δείκτη γνωστικής έκπτωσης, με το ίδιο εργαλείο εκτίμησης συναισθημάτων εξετάζεται δείγμα 30 ηλικιωμένων με διάγνωση ήπιας αγγειακής άνοιας. Επιπλέον, για να διαφανεί η σχέση της γενικής ικανότητας αναγνώρισης συναισθημάτων με τις διεργασίες γνωστικού ελέγχου στους ενήλικες, η ίδια δοκιμασία χορηγείται σε συνδυασμό με έργα εκτελεστικών λειτουργιών σε νέο δείγμα νεαρών ενηλίκων, μεσηλικών και ηλικιωμένων. Μια δεύτερη κατεύθυνση της τρέχουσας γηροψυχολογικής έρευνας έχει ως στόχο τη μελέτη έξι σύνθετων ικανοτήτων κοινωνικής νόησης στους ηλικιωμένους. Όσον αφορά τα πρώτα ευρήματα της κατεύθυνσης αυτής, από τη χορήγηση μιας συστοιχίας έργων κοινωνικής νόησης σε δείγμα 94 ενηλίκων, οι οποίοι διαμοιράστηκαν σε τρεις ομάδες ηλικίας (νέοι ενήλικες, μεσήλικες, ηλικιωμένοι) εξισωμένες ως προς το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο, βρέθηκε ότι η προχωρημένη ηλικία συνδέεται με χαμηλότερο επίπεδο κατανόησης της ασαφούς φύσης των κοινωνικών νοερών ρημάτων, αλλά μόνον όταν αυτά δίνονται σε κατάφαση. Ωστόσο, αυτή η επίδραση της ηλικίας φαίνεται να εξηγείται πλήρως από την επίδραση της εργαζόμενης μνήμης στην κατανόηση των κοινωνικών ρημάτων. Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από το ίδιο δείγμα σχετικά με την κατανόηση του μεταφορικού λόγου και τη σχέση του με τον κοινωνικό συμπερασμό βρίσκονται στη φάση της στατιστικής επεξεργασίας. Επιπλέον, τόσο η προαναφερθείσα όσο και μια νέα συγχρονική μελέτη του ίδιου τύπου, η οποία χρησιμοποιεί οπτικοακουστικά εργαλεία μέτρησης της κοινωνικής νόησης, στοχεύουν στην εξέταση της κατανόησης σύνθετων θυμικών - γνωστικών διεργασιών, όπως το χιούμορ, η ειρωνεία, ο σαρκασμός και το ψέμα.

Οι νοητικές λειτουργίες των ηλικιωμένων οδηγών με και χωρίς νοητική έκπτωση σε σχέση με την οδηγική τους συμπεριφορά

Αλεξάνδρα Οικονόμου

Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η ηλικία είναι ένας σημαντικός παράγων που επιδρά στην προσοχή και την οδηγική επίδοση, με τους ηλικιωμένους οδηγούς και των δύο φύλων να εμφανίζουν υψηλότερο κίνδυνο εμπλοκής σε αυτοκινητιστικό ατύχημα. Οι ηλικιωμένοι οδηγοί διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο εμφάνισης νοητικής έκπτωσης, με επίδραση στις αντιληπτικές, μνημονικές και κινητικές δεξιότητες που εμπλέκονται στην οδήγηση. Αν και πολλοί οδηγοί μπορούν να αντισταθμίσουν μια μικρή έκπτωση της λειτουργικότητάς τους με τροποποιήσεις της οδηγικής τους συμπεριφοράς, η νοητική έκπτωση που συνδέεται με νευροεκφυλιστικά νοσήματα μπορεί να μειώσει σημαντικά την οδηγική τους ικανότητα. Η πιο σημαντική νοητική λειτουργία που επιδρά στην οδήγηση είναι η προσοχή, που μαζί με την απόσπαση προσοχής του οδηγού εντός του αυτοκινήτου, συνδέεται με ένα υψηλό ποσοστό ατυχημάτων. Άλλες νοητικές λειτουργίες που συνδέονται με την οδηγική ικανότητα είναι οι εκτελεστικές λειτουργίες, οι οπτικοχωρικές λειτουργίες και η μνήμη. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστεί ένα ερευνητικό πρόγραμμα «Θαλής» με τίτλο «Διερεύνηση αιτιών και επιπτώσεων της απόσπασης της προσοχής του οδηγού με τη χρήση προσομοιωτή οδήγησης». Θα παρουσιαστούν προκαταρκτικά ευρήματα που αφορούν την επίδοση των ηλικιωμένων οδηγών με και χωρίς νοητική έκπτωση στον προσομοιωτή οδήγησης, σε διαφορετικά περιβάλλοντα οδήγησης με και χωρίς απόσπαση προσοχής. Τα ευρήματα θα συζητηθούν σε σχέση με την ύπαρξη ή μη ήπιας νοητικής έκπτωσης και με την επίδοσή στις νευροψυχολογικές δοκιμασίες. Το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα έχει προεκτάσεις όσον αφορά ζητήματα οδηγικής ασφάλειας, διότι στοχεύει στον εντοπισμό των νοητικών λειτουργιών που εμπλέκονται στην οδήγηση και που μπορεί να προβλέψουν κινδύνους από την έκπτωση της οδηγικής ικανότητας.

Νευροεπιστήμες και εκπαίδευση:

Οι μύθοι του παρελθόντος και οι προκλήσεις του μέλλοντος

Φίλιππος Βλάχος

Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Αντικείμενο της εισήγησης είναι η παρουσίαση των σημαντικότερων νευροεπιστημονικών ευρημάτων που επηρέασαν ή επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Στόχος είναι να δώσουμε απάντηση σε ερωτήματα σχετικά με τις επι-

πτώσεις της έρευνας του εγκεφάλου στην καθημερινή ζωή και στην εκπαίδευση, υπό το φως των καθημερινά αυξανόμενων γνώσεων και πληροφοριών γύρω από αυτά τα θέματα. Η εισήγηση διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται οι πρώτες απόπειρες σύνδεσης της έρευνας του εγκεφάλου με την εκπαίδευση, οι οποίες θεωρούνται σήμερα σε μεγάλο βαθμό ξεπερασμένες καθώς η επιστημονική τους βάση προέρχεται είτε από πειράματα σε ζώα, είτε μόνο από κλινικούς πληθυσμούς. Στο δεύτερο μέρος επιχειρείται προσέγγιση των πιο σύγχρονων νευροεπιστημονικών ευρημάτων και οι εκπαιδευτικές επιπτώσεις τους. Τέλος, στο τρίτο μέρος οριοθετούνται τα περιθώρια γενίκευσης των ευρημάτων της νευροεπιστημονικής έρευνας εξαιτίας των μεθοδολογικών περιορισμών της, τίθενται επίκαιρα ζητήματα προς διερεύνηση, και αναδεικνύονται οι δυνατότητες και τις προοπτικές που δημιουργεί η έρευνα του εγκεφάλου σε συνεργασία με άλλες ερευνητικές προσεγγίσεις για την εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα.

Μεταγεννητικό στρες σε πειραματικά μοντέλα ζώων: Επιπτώσεις στον εγκέφαλο και τη συμπεριφορά

Δέσποινα Τατά

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τα τελευταία χρόνια έχει εκδηλωθεί έντονο ενδιαφέρον για τη διερεύνηση των επιπτώσεων αρνητικών εμπειριών κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής στον ενήλικο οργανισμό. Στρεσογόνες συνθήκες ως αποτέλεσμα καταστάσεων παιδικής κακοποίησης ή παραμέλησης έχουν συνδεθεί με την εμφάνιση ψυχοπαθολογίας (π.χ., διαταραχή άγχους, κατάθλιψη), αλλά και γνωστικών ελλειμμάτων κατά την ενήλικη ζωή. Ένα πειραματικό μοντέλο που χρησιμοποιείται ευρέως στη μελέτη των επιπτώσεων πρώιμων αρνητικών εμπειριών είναι η συνθήκη του μητρικού αποχωρισμού, η οποία περιλαμβάνει καθημερινή απομάκρυνση των νεογέννητων τρωκτικών από τη μητέρα κατά τη διάρκεια των πρώτων μεταγεννητικών εβδομάδων. Θα παρουσιαστούν ευρήματα μελετών σε πειραματόζωα που δείχνουν ότι ο μητρικός αποχωρισμός επηρεάζει σημαντικά την νευροενδοκρινική λειτουργία, καθώς παρατηρούνται αυξημένα επίπεδα ορμονών στρες ως απόκριση σε στρεσογόνα ερεθίσματα. Επιπρόσθετα, θα συζητηθούν οι επιπτώσεις αυτού του μοντέλου μεταγεννητικού στρες στη συναισθηματική και γνωστική συμπεριφορά, καθώς και σε νευροφυσιολογικούς δείκτες νευρωνικής ευπλαστότητας.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 7

Ζητήματα Κλινικής Ψυχολογίας και Ψυχολογίας της Υγείας

Η προσαρμογή στη χρόνια ασθένεια και οι προσπάθειες κατανόησης των παραγόντων που την προσδιορίζουν

Ευάγγελος Καραδήμας

Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η προσαρμογή στη χρόνια ασθένεια μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια συνεχής διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ του ατόμου και των χαρακτηριστικών του, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ασθένειας και του ευρύτερου περιβάλλοντος. Πρόκειται για μια προσπάθεια αυτο-ρύθμισης του ατόμου που, βέβαια, δέχεται ισχυρές επιρροές από το περιβάλλον και τις συνθήκες. Η κατανόηση των πολύπλοκων αυτών σχέσεων έχει να κάνει όχι τόσο με την αποσαφήνιση των κύριων επιδράσεων κάποιων σημαντικών μεταβλητών, αλλά κυρίως με την διερεύνηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ τους. Σε αυτό το πλαίσιο, οι προσπάθειες που καταβάλουμε στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης είναι να ανιχνεύσουμε και να προσδιορίσουμε τους παράγοντες εκείνους που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προσαρμογή στη χρόνια ασθένεια και στα επίπεδα υγείας των ασθενών, καθώς και τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις. Μέχρι στιγμής, οι προσπάθειές μας έχουν δείξει ότι τόσο ενδοπροσωπικοί (π.χ., αισιοδοξία, χαρακτηριστικά της προσωπικότητας) όσο και διαπροσωπικοί παράγοντες (π.χ., αντιλήψεις των συντρόφων, επικοινωνία με τους επαγγελματίες υγείας) σχετίζονται με βασικά στοιχεία της προσαρμογής στην ασθένεια (π.χ., αναπαραστάσεις της ασθένειας, συμπεριφορές υγείας, επίπεδο λειτουργικότητας), συμπλέκονται μεταξύ τους, αλλά και μεταβάλλουν τις σχέσεις μεταξύ βασικών πλευρών της διαδικασίας αυτο-ρύθμισης. Είναι ενδιαφέρον ότι οι αλληλεπιδράσεις που ανιχνεύονται, συχνά φανερώνουν απροσδόκητες σχέσεις, κάτι που συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της συνολικής διαδικασίας προσαρμογής. Όλα αυτά μας βοηθούν, επίσης, στην ανάπτυξη προγραμμάτων παρέμβασης που ελπίζουμε ότι θα βοηθήσουν τους ασθενείς και τους οικείους τους να προσαρμοστούν καλύτερα στην ασθένεια και να επιτύχουν καλύτερη ποιότητα ζωής. Κατά την παρουσίαση θα δοθούν παραδείγματα συγκεκριμένων ερευνητικών προσπαθειών και ευρημάτων, θα παρουσιαστούν οι συνεργασίες μας μέσω χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, ενώ θα γίνει σύντομη αναφορά και στους μελλοντικούς στόχους μας και στις υπό εξέλιξη προσπάθειές μας.

Ψυχολογικά ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο του γενετικού ελέγχου για καρκίνο μαστού/ ωοθηκών

Παγώνα Ρούσση

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Σε αυτή την ανακοίνωση αρχικά συζητούνται τα ψυχολογικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε υψηλό κίνδυνο για εμφάνιση καρκίνου μαστού/ ωοθηκών. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που εξέτασε τη σχέση του προσωπικού και οικογενειακού ιστορικού καρκίνου μαστού/ ωοθηκών, καθώς και τις πεποιθήσεις σχετικά με τον κίνδυνο εμφάνισης καρκίνου με την ψυχική δυσφορία που βιώνουν οι γυναίκες υψηλού κινδύνου. Δεύτερον, συζητούνται οι ψυχολογικές και οικογενειακές επιπτώσεις του γενετικού ελέγχου για καρκίνο μαστού/ ωοθηκών, ιδιαίτερα για τις γυναίκες-φορείς των γονιδίων *BRCA1/2* που σχετίζονται με τους συγκεκριμένους τύπους καρκίνου. Παρουσιάζονται τα ερευνητικά δεδομένα για την αποτελεσματικότητα παρέμβασης με στόχο την ψυχολογική προετοιμασία των γυναικών για την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων του γενετικού ελέγχου. Ο σχεδιασμός της παρέμβασης βασίστηκε στο γνωστικό-συναισθηματικό μοντέλο και σκοπός της ήταν να προσφέρει στις γυναίκες ένα ασφαλές πλαίσιο όπου να μπορούν να επεξεργαστούν, γνωστικά και συναισθηματικά, όλα τα πιθανά σενάρια για τα αποτελέσματα του γενετικού ελέγχου και τις επιπτώσεις τους. Τρίτον, συζητούνται τα διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι φορείς των γονιδίων όσον αφορά στη διαχείριση του υψηλού κινδύνου για καρκίνο μαστού/ ωοθηκών. Παρουσιάζονται τα ευρήματα για τους παράγοντες που παίζουν ρόλο στη απόφαση των γυναικών να κάνουν προληπτική αφαίρεση των ωοθηκών και παρουσιάζονται τα ερευνητικά δεδομένα για την επίδραση της παρέμβασης στην απόφαση των γυναικών να κάνουν προληπτική αφαίρεση των ωοθηκών. Τέλος, συζητούνται οι συνέπειες των ευρημάτων για το σχεδιασμό εξατομικευμένων παρεμβάσεων για την προετοιμασία των γυναικών σε υψηλό κίνδυνο για καρκίνο μαστού/ ωοθηκών.

Θεραπευτικοί διάλογοι: Μελετώντας την ψυχοθεραπευτική διεργασία

Ευρυνόμη Αυδή

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Με βάση το σύγχρονο πρότυπο του αναστοχαστικού επαγγελματία ψυχικής υγείας, έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια διάφορες ερευνητικές προσεγγίσεις για τη διερεύνηση της διεργασίας της ψυχοθεραπείας, οι οποίες βασίζονται στη λεπτομερή ανάλυση καταγεγραμμένων ψυχοθεραπευτικών συνε-

δριών με στόχο τη μελέτη στοιχείων του κλινικού διαλόγου και τη σύνδεσή τους με τη διεργασία, την πορεία και την έκβαση της θεραπείας. Αυτές οι έρευνες, οι οποίες συχνά βασίζονται σε φαινομενολογικές, ερμηνευτικές ή κονστρουξιονιστικές επιστημολογικές βάσεις και χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους ποιοτικής ανάλυσης, αποσκοπούν στη λεπτομερή περιγραφή της διεργασίας της ψυχοθεραπείας όπως αυτή πραγματώνεται στην καθημερινή κλινική πράξη, και έχουν απώτερο στόχο την προαγωγή της αναστοχαστικότητας των θεραπειών και τη γεφύρωση του χάσματος που παρατηρείται συχνά ανάμεσα στην ακαδημαϊκή έρευνα και στην κλινική πράξη. Σε αυτήν την ομιλία, θα παρουσιαστούν παραδείγματα μελετών που εντάσσονται σε αυτό το πλαίσιο και βασίζονται στην ανάλυση του λόγου και της μη-λεκτικής επικοινωνίας σε συνδεδεμένες οικογενειακής ψυχοθεραπείας. Θα παρουσιαστεί επίσης ένα ερευνητικό πρόγραμμα, το οποίο εκπονείται σε συνεργασία με πέντε Ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και με το Τμήμα Οικογενειακής Θεραπείας του Ψ.Ν.Θ., και το οποίο αφορά την πολυεπίπεδη διερεύνηση της εναρμόνισης μεταξύ θεραπειών και πελατών που συμμετέχουν σε θεραπεία ζεύγους. Θα συζητηθεί, τέλος, η χρησιμότητα των ευρημάτων αυτών των ερευνών για τη θεωρία και για την πρακτική της ψυχοθεραπείας, όπως και για την προαγωγή της αναστοχαστικότητας και για την εκπαίδευση ψυχοθεραπευτών.

Διερευνώντας την προσωπική εμπειρία της ψύχωσης

Ευγενία Γεωργάκα

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια ερευνητική στροφή προς τη διερεύνηση των ψυχικών διαταραχών από την οπτική γωνία των ατόμων που τις βιώνουν, κυρίως μέσω της χρήσης ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων, σε μια προσπάθεια να κατανοηθούν η βιωμένη εμπειρία των ψυχικών διαταραχών, η ερμηνεία και διαχείρισή τους από τα ίδια τα άτομα, καθώς και οι επιπτώσεις τους στη ζωή των ανθρώπων που τις βιώνουν. Η ανακίνηση επιχειρεί μια μεθοδολογική ανασκόπηση ποιοτικών μελετών της βιωμένης εμπειρίας της ψύχωσης, η οποία εκπονείται στο πλαίσιο ενός εν εξελίξει ερευνητικού προγράμματος σχετικά με το ρόλο των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων στην εμφάνιση, βίωση και διαχείριση της ψύχωσης. Θα παρουσιαστούν (α) η φαινομενολογική προσέγγιση, που στοχεύει στον προσδιορισμό της ουσίας της ψυχωτικής εμπειρίας, (β) η αφηγηματική και διαλογική προσέγγιση, που επικεντρώνονται στη συγκρότηση του εαυτού στην ψύχωση, μέσω της εξέτασης των χαρακτηριστικών των αφηγήσεων του εαυτού, (γ) η κοινωνική κονστρουξιονιστική προσέγγιση, που μέσω της ανάλυσης του λόγου ατόμων με

εμπειρία ψυχικού πόνου εξετάζει την κοινωνική κατασκευή του ψυχικού πόνου, και τέλος (δ) εμπειρικές μελέτες που χρησιμοποιούν θεματικού τύπου ποιοτική ανάλυση συνεντεύξεων με άτομα με εμπειρία ψυχικού πόνου, προκειμένου να αναδείξουν τις εμπειρίες, απόψεις και θέσεις των ατόμων αυτών σχετικά με ποικίλες πτυχές της ζωής με την ψύχωση. Σε καθεμία από τις προσεγγίσεις εξετάζονται η θεώρηση της ψύχωσης που υιοθετείται, η ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθείται, τα κεντρικά ευρήματα και συμπεράσματα των μελετών, και τέλος ο ρόλος που η κάθε προσέγγιση αποδίδει στις κοινωνικές παραμέτρους και διεργασίες.

Ο ρόλος της πνευματικότητας και του νοήματος ζωής στην ψυχική υγεία

Γεώργιος Κλεφτάρας

Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Ένας αυξανόμενος αριθμός ερευνών δείχνουν τη σημασία του ρόλου της Πνευματικότητας και του Νοήματος Ζωής στην Ψυχική Υγεία και ιδιαίτερα στην συμβουλευτική και ψυχοθεραπεία ατόμων που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα όπως κατάθλιψη, αλκοολισμός, χρήση τοξικών ουσιών κ.λπ. Στόχος αυτής της ανακοίνωσης είναι: α) η παρουσίαση των εννοιών της Πνευματικότητας και του Νοήματος Ζωής μέσα από μια θεωρητική και εμπειρική προοπτική και β) η ανάδειξη της αξίας αυτών των εννοιών ως σημαντικών προβλεπτικών παραγόντων στην έκβαση της θεραπείας προβλημάτων ψυχικής υγείας. Οι παραπάνω έννοιες δεν έχουν σχεδόν καθόλου μελετηθεί στον Ελλαδικό χώρο και θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστούν τα ερευνητικά αποτελέσματα μιας σειράς ερευνών που έχουν γίνει στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στο πλαίσιο του Εργαστηρίου Ψυχολογίας και Εφαρμογών στην Εκπαίδευση και αφορούν στη σχέση της Πνευματικότητας και του Νοήματος Ζωής με την Καταθλιπτική Συμπτωματολογία σε άτομα με σωματικές δυσλειτουργίες, κατάχρηση τοξικών ουσιών και αλκοόλ.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 8

Ζητήματα Συμβουλευτικής Ψυχολογίας

Η Παιδαγωγική του Σεβασμού του Janusz Korczak υπό το πρίσμα της προσωποκεντρικής θεωρίας του Carl Rogers

Ανδρέας Μπρούζος και Πλουσία Μισανλίδη
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η εισήγηση διερευνά συνδέσεις ανάμεσα στην Παιδαγωγική του Σεβασμού του Janusz Korczak και στην Προσωπο-κεντρική θεωρία του Carl Rogers. Στο πρώτο μέρος επιχειρείται συνοπτική παρουσίαση των βασικών αρχών της κάθε θεωρίας και ακολούθως αναζητούνται κοινά σημεία μεταξύ των δύο. Όπως αποσκοπεί να καταδείξει η εισήγηση και οι δύο θεωρητικές προσεγγίσεις τονίζουν την ανάγκη οι ενήλικες να δείχνουν σεβασμό στα παιδιά και να τα αναγνωρίζουν ως αυθύπαρκτες οντότητες. Επιπλέον, και οι δύο θεωρίες επισημαίνουν ως απαίτηση ο παιδαγωγός να προσεγγίζει με ευαισθησία και ενσυναίσθηση το παιδί, δηλαδή την ανάγκη να το αφουγκραστεί, να το συναισθανθεί και να το κατανοήσει. Τέλος, και στις δύο θεωρίες δίνεται έμφαση στην ατομικότητα και τη μοναδικότητα του παιδιού και στο απόθεμα που αυτό διαθέτει για ανάπτυξη και αλλαγή της προσωπικότητάς του.

Η Συμβουλευτική Ψυχολογία στην προσχολική αγωγή: Απόψεις παιδαγωγών για το ρόλο και τη χρησιμότητά της

Αναστασία Ψάλτη¹ και Φωτεινή Κεσογλίδου²
*¹Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Θεσσαλονίκης*
²Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα τελευταία χρόνια αρκετές είναι οι έρευνες που τονίζουν την ανάγκη της παροχής υπηρεσιών συμβουλευτικής σε κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Ωστόσο, μέχρι σήμερα η άσκηση συμβουλευτικής στο δημόσιο σχολείο από κάποιον επαγγελματία ψυχικής υγείας είναι δυστυχώς ακόμη σε εκκρεμότητα. Η σχολική συμβουλευτική φαίνεται πως αποτελεί ένα θεσμό του οποίου το περιεχόμενο διαφοροποιείται ανάλογα με τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες προκειμένου να ανταποκριθεί στις εκπαιδευτικές και προσωπικές ανάγκες των μαθητών/μαθητριών, αλλά και των υπόλοιπων ατόμων που δραστηριοποιούνται στο σχολικό περιβάλλον. Παρά τις όποιες προσπάθειες

έχουν καταβληθεί για να προσδιοριστεί με σαφήνεια το περιεχόμενο του όρου, ακόμη και σήμερα διαπιστώνεται μεγάλη ασάφεια, η οποία αντικατοπτρίζεται με χαρακτηριστικό τρόπο στις απόψεις των ατόμων που συνεργάζονται με τους συμβούλους-ψυχολόγους. Γίνεται σαφές, επομένως, ότι η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ όλων των συνεργαζομένων φορέων στο σχολικό πλαίσιο είναι επιβεβλημένη, προκειμένου να γίνει κατανοητός ο ρόλος του συμβούλου-ψυχολόγου και η αναγκαιότητά του, και κατ' επέκταση να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των όποιων συμβουλευτικών προγραμμάτων που θα υλοποιούνται στα σχολικά πλαίσια. Καθώς η διεθνής εκπαιδευτική κοινότητα φαίνεται να στρέφει το ενδιαφέρον της ολοένα και περισσότερο στην ενίσχυση της Προσχολικής Αγωγής, κρίνεται απαραίτητο να μελετηθεί η αναγκαιότητα της συμβουλευτικής και ο ρόλος του συμβούλου-ψυχολόγου και σε αυτήν τη βαθμίδα της εκπαίδευσης και συγκεκριμένα μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων των άμεσων αποδεκτών αυτών των υπηρεσιών, των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας, τόσο των εν ενεργεία όσο και των μελλοντικών. 78 Παιδαγωγοί Προσχολικής Αγωγής από την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης και 97 φοιτήτριες από το Τμήμα Προσχολικής Αγωγής του Αλεξάνδριου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο που στόχευε στη διερεύνηση των απόψεών τους για: (α) την αναγκαιότητα και τη μορφή της συμβουλευτικής στην Προσχολική Αγωγή, (β) τη σημασία που αποδίδουν στο ρόλο του/της σύμβουλο-ψυχολόγου, (γ) τις υφιστάμενες και επιθυμητές μορφές συνεργασίας μεταξύ παιδαγωγών και συμβούλου-ψυχολόγου, (δ) το χώρο πραγματοποίησης των συναντήσεων του/της συμβούλου-ψυχολόγου με τις παιδαγωγούς, (ε) το χρόνο παραμονής του/της στο σχολείο και (στ) τις δεξιότητες τις οποίες θεωρούν απαραίτητο να διαθέτει ένας/μία σύμβουλος-ψυχολόγος. Συνοπτικά, προέκυψε ότι οι παιδαγωγοί που πήραν μέρος στην έρευνα ήταν ενήμερες και εξοικειωμένες με το έργο και το ρόλο του/της συμβούλου-ψυχολόγου, γεγονός ωστόσο που δεν οφείλεται στην υπαρκτή και συχνή συνεργασία του/της μαζί τους, αλλά στη σχετική εκπαίδευση και επιμόρφωσή τους αναφορικά με τη συμβουλευτική. Η επιθυμία όλων των παιδαγωγών και φοιτητριών για την καθιέρωση του θεσμού της συμβουλευτικής στην Προσχολική Αγωγή ήταν έκδηλη, ενώ φανερή έγινε και η επιθυμία τους να συνεργασθούν ενεργά με το/τη σύμβουλο-ψυχολόγο, καθώς επίσης να εκπαιδευτούν και να ασκηθούν και οι ίδιες σε ορισμένες δεξιότητες συμβουλευτικής αναφορικά με τα προβλήματα των μαθητών/μαθητριών της προσχολικής ηλικίας. Επίσης, διαπιστώθηκαν διαφορές στις απόψεις των παιδαγωγών και των φοιτητριών, ενώ μελετήθηκε και η επίδραση σε αυτές διαφόρων δημογραφικών μεταβλητών. Τέλος, συζητιούνται οι επιπτώσεις αυτών των ευρημάτων για την εκπαίδευση και επιμόρφωση των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας, αλλά και των συμβουλευτικών ψυχολόγων.

**Διαδικτυακό σύστημα ψυχολογικής και ακαδημαϊκής υποστήριξης
σπουδαστών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση:
Μελέτη επίδειξης της τελικής εφαρμογής**

Μαριέττα Παπαδάτου-Παστού

*Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης,
Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Οι σπουδαστές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αντιμετωπίζουν συχνά ψυχολογικά προβλήματα ήπιας μορφής ή ακαδημαϊκές δυσκολίες που σχετίζονται με ανεπαρκώς ανεπτυγμένες δεξιότητες μελέτης. Αυτά τα προβλήματα και οι δυσκολίες μπορούν να οδηγήσουν σε υπο-βέλτιστη ψυχική υγεία, κακή ακαδημαϊκή επίδοση, μειωμένη ικανοποίηση από τις σπουδές, και, ενδεχομένως, σε παραίτηση από τις ακαδημαϊκές τους δραστηριότητες. Την ίδια στιγμή, οι υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης στο πλαίσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όταν υπάρχουν, είναι υπο-χρηματοδοτούμενες και υπερπλήρεις. Επιπλέον, θα ήταν πιο αποτελεσματικές εάν είχαν τη δυνατότητα να επικεντρωθούν μόνο στους σπουδαστές που αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες. Στην παρούσα ομιλία θα παρουσιαστεί ένα καινοτόμο, διαδικτυακό σύστημα ψυχολογικής και ακαδημαϊκής υποστήριξης σπουδαστών που αναπτύχθηκε από την iConcipro και ολοκληρώθηκε με τις συστάσεις των τελικών χρηστών μέσα από τη μελέτη επίδειξης της τελικής εφαρμογής (proof of concept study). Οι τεχνικές υποστήριξης που περιλαμβάνει το διαδικτυακό σύστημα προτείνονται εξατομικευμένα σε κάθε χρήστη και έχουν επιλεγεί από τον χώρο της ψυχολογίας (γνωστικές-συμπεριφορικές προσεγγίσεις) και της εκπαίδευσης. Το σύστημα μπορεί να καλύψει τις ανάγκες των φοιτητών που δεν απαιτούν υποστήριξη από επίσημες υπηρεσίες, αλλά εξακολουθούν να παρουσιάζουν δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Πέντε βρετανικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συμμετείχαν στη μελέτη επίδειξης της τελικής εφαρμογής (King's College London, University of Edinburgh, University of Warwick, University of Roehampton, και Bournemouth University, $N = 873$ σπουδαστές) με σκοπό διερευνηθεί η αναγκαιότητα ανάπτυξης ενός τέτοιου συστήματος και να εξασφαλιστεί ότι το σύστημα απηχεί τις ανάγκες των τελικών χρηστών. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν και που θα παρουσιαστούν στην παρούσα ομιλία δείχνουν υψηλή ικανοποίηση των χρηστών από το σύστημα, με το σύστημα να είναι φιλικό προς το χρήστη και να καλύπτει πραγματικές ανάγκες που δεν ικανοποιούνται με άλλους τρόπους.

Η εμπειρία της εποπτείας ψυχολόγων στο πλαίσιο αναπτυξιακών μοντέλων εποπτείας

Αριάδνη Στογιαννίδου

Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στο χώρο της ψυχολογίας ο όρος εποπτεία, αναφέρεται σε μια αναπτυξιακή διαδικασία κατά την οποία ο επόπτης λειτουργεί έτσι ώστε να διευκολύνει την προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη του επαγγελματία (Campbell, 2000). Σε αυτό το επίπεδο είναι ιδιαίτερα χρήσιμη η εστίαση σε στοιχεία που συνθέτουν την αίσθηση της προσωπικής επάρκειας στους εκπαιδευόμενους (Lamorey & Wilcox, 2005. Williams et al., 1997). Δυο στοιχεία αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για τον επόπτη: ο καθορισμός της έννοιας της επάρκειας (competence) για τους νέους επαγγελματίες (APA, 2002; Kitchener, 2000), και η διαπραγμάτευση της ποιότητας και είδους της σχέσης επόπτη - εποπτευόμενου (Barnes & Bernard, 2010). Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει δεδομένα από τη διαδικασία εποπτείας επαγγελματιών ψυχολόγων η οποία διενεργήθηκε από την εισηγήτρια, σε υο διαφορετικά επαγγελματικά πλαίσια (Πρόγραμμα Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης Σχολείων και εποπτεία Στελεχών Γραμμής ΣΟΣ της ΓΓΙΦ. Γίνεται θεματική ανάλυση των σχολίων - γραπτών και προφορικών- των εποπτευόμενων, χρησιμοποιώντας ένα αναπτυξιακό μοντέλο εποπτείας (Campbell, 2000; Stoltenberg et al., 1998) ώστε να συζητηθεί η πορεία προς την αυξανόμενη αίσθηση επάρκειας. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται στοιχεία που προέρχονται από προσωπικές σημειώσεις της επόπτριας και αφορούν τη διαπραγμάτευση του ρόλου της στον άξονα κατευθυντικότητας / ενσυναίσθησης - συναισθηματικής υποστήριξης.

Ατενίζοντας το μέλλον: Ο ρόλος των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών στη Συμβουλευτική Ψυχολογία

Μαρία Μαλικιώση-Λοϊζου

*Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η Συμβουλευτική Ψυχολογία είναι καθιερωμένη εδώ και δεκαετίες και διεθνώς και στη χώρα μας ως ένας από τους βασικούς εφαρμοσμένους κλάδους της Ψυχολογίας. Τα τελευταία χρόνια έχουν ιδρυθεί μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών στη Συμβουλευτική Ψυχολογία και στα Ελληνικά πανεπιστήμια. Σήμερα, που έχουν ήδη απονεμηθεί αρκετά διπλώματα μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών στη Συμβουλευτική Ψυχολογία στη χώρα μας, και έχουν παρουσιαστεί αρκετοί προβληματισμοί εκ μέρους και των ίδιων των διπλωματούχων, έρ-

χονται προς συζήτηση κάποια βασικά ερωτήματα: Ποιες είναι οι σύγχρονες εφαρμογές της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας; Τι απαιτεί μια καλά δομημένη επαγγελματική κατάρτιση στη Συμβουλευτική Ψυχολογία; Οι διετείς μεταπτυχιακές σπουδές θέτουν τα θεμέλια για τις διδακτορικές σπουδές ή παράλληλα καταρτίζουν επαρκώς τους μεταπτυχιακούς φοιτητές για την άσκηση του επαγγέλματος του συμβουλευτικού ψυχολόγου; Και για ποιες σταδιοδρομίες τον προετοιμάζουν; Ποιο θα είναι το μέλλον των μεταπτυχιακών σπουδών στη Συμβουλευτική Ψυχολογία; Προκειμένου να σταθούν και να επιβιώσουν, τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών θα πρέπει να επωμιστούν την ευθύνη να προετοιμάζουν επαγγελματίες που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις που προκύπτουν από τις αλλαγές και τις εξελίξεις στην κοινωνική και οικονομική κατάσταση και που αναπόφευκτα επηρεάζουν και διαμορφώνουν και τα μοντέλα πρακτικής άσκησης που εφαρμόζουν.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 9

Η ψυχολογία του ντόπινγκ: Από το μαζικό αθλητισμό στον πρωταθλητισμό

Χρήση συμπληρωμάτων διατροφής και ουσιών ντόπινγκ σε χώρους μαζικού αθλητισμού: Ερευνητικά δεδομένα και ερωτήματα για την κοινωνική και κλινική ψυχολογία

Λάμπρος Λαζούρας

*Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Την τελευταία δεκαετία παρατηρείται ραγδαία αύξηση στην κατανάλωση ουσιών για τη βελτίωση της αθλητικής απόδοσης και της σωματικής κατάστασης σε χώρους μαζικού αθλητισμού. Η ομιλία θα παρουσιάσει συνοπτικά αυτό το φαινόμενο και θα αναλύσει τους ψυχολογικούς μηχανισμούς που το ερμηνεύουν με βάση τα πρόσφατα διεθνή ερευνητικά δεδομένα. Συγκεκριμένα ερωτήματα θα διατυπωθούν για το ρόλο τόσο της κοινωνικής όσο και της κλινικής ψυχολογίας στη μελέτη και την πρόληψη της χρήσης ουσιών στους χώρους του μαζικού αθλητισμού.

Επίδραση των προσεγγίσεων της πειθούς στη διαδικασία λήψης απόφασης για χρήση απαγορευμένων ουσιών

Βασίλειος Μπαρκούκης

*Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα έχουν αναδείξει τις ψυχολογικές παραμέτρους που επηρεάζουν τη διαδικασία της λήψης απόφασης για χρήση απαγορευμένων ουσιών. Ο αποτελεσματικός χειρισμός των παραμέτρων αυτών μπορεί να συμβάλλει στην πρόληψη της χρήσης απαγορευμένων ουσιών. Θα συζητηθούν συνοπτικά οι πιο αποτελεσματικές θεωρίες πειθούς και ο ρόλος τους σε δράσεις πρόληψης. Επιπλέον, θα παρουσιαστούν ερευνητικά δεδομένα από την επίδραση επιλεγμένων θεωριών της πειθούς στη διαδικασία λήψης απόφασης για χρήση απαγορευμένων ουσιών.

Το ντόπιγκ στον αγωνιστικό αθλητισμό: Ευρήματα από τρία ερευνητικά προγράμματα της WADA

Χαράλαμπος Τσορμπαζούδης

*Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Είναι εμφανές ότι τα τελευταία χρόνια οι διεπιστημονικές προσεγγίσεις κερδίζουν διαρκώς έδαφος στη μελέτη του φαινομένου του ντόπιγκ. Επιπλέον, φορείς όπως ο WADA αλλά και σημαντική μερίδα ερευνητών αναγνωρίζουν ότι οι κοινωνικοψυχολογικές μελέτες εμπλουτίζουν σε σημαντικό βαθμό τις γνώσεις για την καλύτερη κατανόηση και διαχείριση του φαινομένου. Στην παρουσίαση γίνεται αναφορά σε αποτελέσματα σειράς μελετών που πραγματοποιήθηκαν σε Ελληνικά δείγματα και οι οποίες επιτρέπουν τη δημιουργία και θεωρητικά θεμελιωμένων παρεμβάσεων για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο του φαινομένου σε διάφορα επίπεδα.

Κεντρική Ομιλία 2 / Keynote Address 2

Fostering creativity through metacognition.

Alessandro Antonietti

Catholic University of the Sacred Heart, Milan, Italy

The attempts to enhance creative skills, in educational as well as in professional settings, have been usually based on the assumption that training individuals to carry out the mental operations which are allegedly involved in the generation of new and meaningful ideas is enough to lead them to activate such operations outside the learning context. Many findings failed to support this assumption. Hence, alternative perspectives are needed to foster creativity on more promising grounds. Metacognition might be a candidate to do so. The results of some investigations, showing that both children and adults have a relevant metacognitive knowledge and awareness of the mental mechanisms underlying creativity, will be reported. Furthermore, the outcomes of some interventions aimed at promoting creative thinking abilities through metacognitive reflections will be presented, so to support the notion that metacognition is a valid approach also to stimulate innovation.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ 10

Ο ρόλος των συναισθημάτων σε πλαίσια καθημερινής ζωής και εκπαίδευσης

Η κοινωνική λειτουργικότητα της αντίληψης των συναισθημάτων στις εκφράσεις του προσώπου: Από το εργαστήριο στη ζωή

Καφέτσιος Κωνσταντίνος

Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Για πολύ καιρό η έρευνα στην κοινωνική ψυχολογία του συναισθήματος τόνισε τον οικουμενικό χαρακτήρα της αντίληψης των συναισθημάτων στις εκφράσεις του προσώπου (π.χ., Ekman, 1999). Πρόσφατα όμως, παρατηρείται μια στροφή των ερευνητών στην εξέταση της επίδρασης του κοινωνικού πλαισίου (π.χ., της κοινωνικής κατάστασης στην οποία λαμβάνει χώρα η έκφραση του προσώπου, των πολιτισμικών και διαομαδικών χαρακτηριστικών πομπού και δέκτη) στην αντίληψη των συναισθημάτων (βλ., Barrett & Kensinger, 2010). Η σειρά μελετών που θα απασχολήσει την ομιλία εξέτασαν την κοινω-

νική λειτουργικότητα της αναγνώρισης των συναισθημάτων στις εκφράσεις του προσώπου. Και στις τρεις μελέτες (δύο στην Ελλάδα και μια στη Γερμανία, συνολικό N = 338) οι συμμετέχοντες πήραν μέρος σε δοκιμασίες εκτίμησης της ακρίβειας στην αντίληψη των εκφάνσεων του συναισθήματος σε ομάδα (κοινωνικό πλαίσιο) ή ατομικά, στο εργαστήριο. Για μία εβδομάδα οι ίδιοι συμμετέχοντες κατέγραψαν τα συναισθήματά τους και την ποιότητα των καθημερινών κοινωνικών και προσωπικών επαφών με τη μέθοδο της καθημερινής δειγματοληψίας περιστατικών. Και στις τρεις μελέτες διαπιστώθηκε ότι η ακρίβεια στην αντίληψη των συναισθημάτων σε κοινωνικό πλαίσιο (και όχι ατομικά) προέβλεπε την ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων στην καθημερινή διάδραση, ιδιαίτερα σε στενές σχέσεις (στην Ελλάδα) και σε όλων των ειδών τις σχέσεις (στην Γερμανία). Επιπλέον, η στρέβλωση στην αντίληψη των εκφράσεων του προσώπου σε κοινωνικό πλαίσιο (και όχι ατομικά) προέβλεπε πιο αρνητικά συναισθήματα και χαμηλότερα επίπεδα ικανοποίησης από τις σχέσεις και στις δύο χώρες. Οι δείκτες ακρίβειας και στρέβλωσης στην κοινωνική αντίληψη του συναισθήματος ήταν ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλο. Τα αποτελέσματα αυτά καταδεικνύουν την κοινωνική λειτουργία και λειτουργικότητα της (κοινωνικής) αντίληψης του συναισθήματος.

Η Συναισθηματική νοημοσύνη ως προβλεπτικός παράγοντας για την επαγγελματική εξουθένωση και την ικανοποίηση από τη ζωή και την εργασία

Μαρία Πλασιδίου

Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Μεγάλο μέρος της έρευνας που διεξάγεται με επίκεντρο τη συναισθηματική νοημοσύνη (ΣΝ) ενδιαφέρεται για το ρόλο που διαδραματίζει η ΣΝ στη διερεύνηση ή την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων της καθημερινής ή της εργασιακής ζωής. Στο πλαίσιο αυτό, πολλές έρευνες έχουν στόχο να καθορίσουν την επίδραση της ΣΝ σε εργασιακές συμπεριφορές και φαινόμενα όπως η επαγγελματική εξουθένωση και ικανοποίηση, και η εργασιακή δέσμευση. Στην ανακοίνωση αυτή, θα συνοψιστούν σχετικά ερευνητικά ευρήματα που προέρχονται από διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους: εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής (Platsidou, 2010), δικηγόροι (Platsidou & Salman, 2012) και εργαζόμενοι στο χώρο του λιανικού εμπορίου (Chysaphi & Platsidou, 2012). Όλα τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι ορισμένες διαστάσεις της ΣΝ (π.χ., αναγνώριση συναισθημάτων, διαχείριση διάθεσης/αισιοδοξία) αποτελούν σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες για την αποτροπή της επαγγελματικής εξουθένωσης και την ύπαρξη επαγγελματικής ικανοποίησης και δέσμευσης.

Επίσης, ευρήματα από έρευνα σε μαθητές και φοιτητές (Platsidou, 2013) έδειξαν ότι η ΣΝ επηρεάζει την υποκειμενική ευζωία. Επιπλέον, διαπιστώθηκε μια ιεραρχικά δομημένη εσωτερική οργάνωση των διαστάσεων της αντιληπτής ΣΝ, που είναι σύμφωνη με τη δομή της αντικειμενικής ΣΝ (Mayer et al., 2008). Σύμφωνα με αυτή τη δομή, οι πιο βασικές διαστάσεις (π.χ., αναγνώριση συναισθημάτων) μπορούν να προβλέψουν τις πιο εξειδικευμένες (π.χ., κοινωνικές ικανότητες). Καθώς όλες οι διαστάσεις της ΣΝ προβλέπουν (άμεσα ή έμμεσα) την εμφάνιση της υποκειμενικής ευζωίας, αναδεικνύεται ως ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος των πιο βασικών διαστάσεων της ΣΝ. Τέλος, θα συζητηθούν οι πρακτικές επιπτώσεις και πιθανές εφαρμογές των παραπάνω ευρημάτων στην καθημερινή ζωή και την εργασία.

Η επίδραση των συναισθημάτων που βιώνουν οι μαθητές στη σχολική τάξη στις εκτελεστικές τους λειτουργίες

Δημήτριος Πνευματικός

*Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Φλώρινας,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Τα τελευταία χρόνια η έρευνα έχει αναδείξει τον ρόλο των εκτελεστικών λειτουργιών (αναστολή, εναλλαγή και ανανέωση της εργαζόμενης μνήμης) στην ακαδημαϊκή επίδοση και στην συμπεριφορά. Οι περισσότερες έρευνες εκλαμβάνουν τις εκτελεστικές λειτουργίες ως σταθερές μη υποκειμένες σε διακυμάνσεις υπό την επίδραση περιβαλλοντικών παραγόντων. Υπάρχουν όμως και σαφείς ενδείξεις ότι οι εκτελεστικές λειτουργίες εμφανίζουν σημαντικές διατομικές διαφορές μεταξύ ατόμων που βιώνουν με διαφορετικό τρόπο συναισθηματικές καταστάσεις όπως άγχος και αβεβαιότητες. Θέσαμε το ερώτημα κατά πόσο όταν τα άτομα βρεθούν να αντιμετωπίζουν διαφορετικές συναισθηματικές καταστάσεις θα εμφάνιζαν ενδο-ατομικές διαφορές ως προς το επίπεδο των εκτελεστικών του λειτουργιών. Πρόσφατες έρευνες στο πανεπιστήμιό μας έδειξαν πειραματικά ότι όταν τα παιδιά του δημοτικού σχολείου (ηλικία 8 με 12 χρόνων) βιώνουν απογοήτευση από τον δάσκαλό τους εμφανίζουν μια μείωση στις εκτελεστικές τους λειτουργίες η οποία ισοδυναμεί με την βελτίωση που έχουν πετύχει στα δύο τελευταία χρόνια. Στην διημερίδα θα παρουσιαστούν ο σχεδιασμός και τα ευρήματα αυτών των πειραμάτων.

Συναισθήματα, ελπίδα και κοινωνικο-γνωστικοί παράγοντες ακαδημαϊκής επίτευξης

Γεωργία Στεφάνου

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Στην παρούσα ομιλία παρουσιάζονται δυο έρευνες. Η πρώτη έρευνα εξέτασε τις αιτιακές αποδόσεις και τα συναισθήματα μαθητών ($n = 342$, δύο φύλων, Ε και ΣΤ Δημοτικού) για την υποκειμενικώς αντιληπτή σχολική επίδοση στη γλώσσα και τα μαθηματικά ως επιτυχημένη ή αποτυχημένη, και το ρόλο της ελπίδας (pathways thinking, agency thinking) στην παραπάνω αντιλαμβανόμενη επιτυχημένη ή αποτυχημένη επίδοση, στις συνακόλουθες αιτιακές αποδόσεις και τα συναισθήματα και στην επίδραση όλων στις προσδοκίες επίδοσης. Η εκτιμώμενη ως επιτυχημένη και αποτυχημένη σχολική επίδοση αποδόθηκε πρωτίστως σε σταθερούς και ασταθείς (εξωτερικούς στη γλώσσα) παράγοντες, αντίστοιχα. Οι μαθητές βίωσαν έντονα θετικά και μέτριας έντασης αρνητικά συναισθήματα για την αντιληπτή επιτυχημένη και αποτυχημένη σχολική επίδοση, αντίστοιχα. Η ελπίδα (κυρίως, agency thinking) επηρέασε θετικά τις αιτιακές αποδόσεις (ιδιαίτερα, τη διάσταση της σταθερότητας) και τα συναισθήματα (κυρίως, pathway thinking), καθώς και την επίδραση της απόδοσης αιτίων στα συναισθήματα, κυρίως στην αποτυχημένη επίδοση στα μαθηματικά. Η ελπίδα, οι αιτιακές αποδόσεις και τα συναισθήματα είχαν ξεχωριστή και συμπληρωματική επίδραση στις προσδοκίες επίδοσης. Η δεύτερη έρευνα μελέτησε το ρόλο του αισθήματος των νηπίων ($n = 200$) για την από τους ίδιους αντιλαμβανόμενη ποιότητα των σχέσεών τους με τους νηπιαγωγούς τους, και των συναισθημάτων τους για τους νηπιαγωγούς στην αντιλαμβανόμενη ικανότητα και στα κίνητρα μάθησης (εσωτερικά, μαθησιακούς στόχους), την επίδραση της αντιλαμβανόμενης ικανότητας στα κίνητρα μάθησης, και, με τη σειρά τους, στη σχολική επίδοση στη γλώσσα και στα μαθηματικά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα συναισθήματα και το αίσθημα είχαν μέτρια και θετική επίδραση στην αντιλαμβανόμενη ικανότητα και τα κίνητρα μάθησης (χαμηλή στους στόχους μάθησης), και αύξησε την ισχύ της επίδρασης της αντιλαμβανόμενης ικανότητας στα κίνητρα μάθησης, κυρίως στα μαθηματικά. Η αντιλαμβανόμενη ικανότητα, συγκρινόμενη με τις υπόλοιπες μεταβλητές, αποδείχθηκε ο πιο ισχυρός διαμορφωτής της σχολικής επίδοσης.

Η γνωσιακή τροποποίηση των ερμηνευτικών προκαταλήψεων σε παιδιά και εφήβους: Παρόν και μέλλον

Στέφανος Βασιλόπουλος

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών

Οι συναισθηματικές διαταραχές (π.χ., άγχος, κατάθλιψη, έντονος θυμός) είναι πολύ διαδεδομένες στα παιδιά και τους εφήβους και συχνά αποτελούν πρωταρχικό μέλημα διαφόρων ψυχοεκπαιδευτικών προγραμμάτων που εφαρμόζονται στην εκπαίδευση. Τα τελευταία χρόνια ολοένα και κερδίζει έδαφος μια πρωτοποριακή μέθοδος αλλαγής των ερμηνευτικών τάσεων που εμφανίζουν τα άτομα με διαταραχή συναισθήματος, η επονομαζόμενη Γνωσιακή Τροποποίηση των Ερμηνευτικών Προκαταλήψεων (Cognitive Bias Modification of Interpretations: CBM-I). Η μέθοδος αυτή, εν πολλοίς, βασίζεται στην επανειλημμένη ενίσχυση της σύνδεσης των αμφίσημων διαπροσωπικών ερεθισμάτων με θετικές εναλλακτικές διερμηνείες. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιάσει τη εν λόγω μέθοδο, να καταγράψει τα ευρήματα σχετικών ερευνών, να εντοπίσει τις μεθοδολογικές τους ατέλειες και να αναδείξει την αξία της μεθόδου για την πειραματική διερεύνηση των μηχανισμών ανάπτυξης και διατήρησης των συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης. Επιπλέον γίνονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες και βελτιώσεις της υφιστάμενης μεθοδολογίας, ώστε να αποτελέσει το CBM-I ένα εύχρηστο, αναπτυξιακά συμβατό και ελκυστικό εργαλείο τροποποίησης των δυσπροσαρμοστικών γνωστικών διεργασιών στους νέους.

Ψυχολογική Εταιρεία Βορείου Ελλάδος ΨΕΒΕ

Σκοπός της Εταιρείας είναι η προαγωγή της επιστήμης της ψυχολογίας και η διάδοση της ψυχολογικής γνώσης τόσο στη Βόρεια Ελλάδα όσο και σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο αλλά και διεθνώς. Η υποστήριξη της επικοινωνίας και της επιστημονικής προόδου των ψυχολόγων. Η προώθηση και διάδοση της ψυχολογικής επιστημονικής γνώσης και εμπειρίας στην κοινωνία.

Για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών η Εταιρεία διαθέτει τα παρακάτω μέσα: Την οργάνωση συνεδρίων, (δι)ημερίδων και σεμιναρίων, μετεκπαιδευτικών μαθημάτων, την έκδοση βιβλίων και περιοδικών, τις δημόσιες διαλέξεις, συγκεντρώσεις και συζητήσεις, τη στήριξη και διευκόλυνση της επιστημονικής και ερευνητικής συνεργασίας των μελών της Εταιρείας, τη συνεργασία με άλλες επιστημονικές Εταιρείες και Ιδρύματα εντός και εκτός Ελλάδος.

Από το καταστατικό της ΨΕΒΕ